

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE İFADE EDİCİ VE ALICI DİL GELİŞİMLERİNİN İNCELENMESİ

Emine Esra KAZANCI

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2017

İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE İFADE EDİCİ VE ALICI
DİL GELİŞİMLERİNİN İNCELENMESİ

Emine Esra KAZANCI

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Necdet TAŞKIN

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2017

KABUL VE ONAY

Emine Esra KAZANCI tarafından hazırlanan "İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin İfade Edici ve Alıcı Dil Gelişimlerinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 05.09.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Doç. Dr. Serdal SEVEN (Başkan)

[İ m z a]

Yrd. Doç. Dr. Necdet TAŞKIN (Danışman)

[İ m z a]

Yrd. Doç. Dr. Mecit ASLAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

[İ m z a]

Doç. Dr. Fuat TANHAN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 1 Yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

05.09.2017

[İmza]

Emine Esra KAZANCI

TEŞEKKÜR

Araştırmanın başından sonuna kadar göstermiş olduğu sabır ve anlayış ile kendisinden çok şey öğrendiğim, emeğini esirgemeyen danışmanım Yrd. Doç. Dr. Necdet TAŞKIN' a,

Yüksek lisans eğitimim süresince her türlü sorunumuza çözüm getiren, akademik gelişimimi destekleyen değerli hocalarım Prof. Dr. Vefa TAŞDELEN' e, Yrd. Doç. Dr. Ahmet YAYLA' ya,

Araştırmaya görüş, öneri ve eleştirileriyle katkı sağlayan değerli hocalarım sayın Doç. Dr. Serdal SEVEN ve Yrd. Doç. Dr. Mecit ASLAN' a,

Bilim dünyasına adım atmam konusunda beni cesaretlendiren ve destekleyen aynı zamanda verilerin analizi konusunda da yardımını esirgemeyen değerli eşim Yrd. Doç. Dr. Fatih KAZANCI' ya,

Araştırmanın başından beri ilgi ve desteğini yanımda hissettiğim, birlikte çalışmaktan keyif aldığım arkadaşlarım Özlem ALAV ve Hayriye SOYALP' e,

Bu süreçte zamanlarını çalmaktan en çok rahatsızlık duyduğum sevgili çocuklarım; Ahmet ve Fatma Beyza' ya,

Hayatımın her anında yanlarında olmaktan mutluluk duyduğum, eğitim hayatımın tüm aşamalarında desteklerini her an yanımda hissettiğim biricik babama ve sevgili anneme ayrıca tüm geniş aileme,

Sonsuz teşekkürler, iyi ki varsınız.

ÖZET

KAZANCI, Emine Esra. *İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Gelişimlerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2017.

Bu çalışmada ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin ifade edici ve alıcı dil gelişim düzeylerini belirlemek ve cinsiyet, yaş, okul öncesi eğitim alma durumu, okula giden kardeş, evde konuşulan dil ve sosyoekonomik seviye gibi değişkenlerin dil gelişimine etkisini araştırmak amaçlanmaktadır.

Nicel veri toplama araçlarının kullanıldığı bu çalışmada mevcut durumu ortaya koymak için tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu ve Berument ve Güven (2010) tarafından geliştirilen Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi (TIFALDI) kullanılmıştır. Bu araştırmaya Van ilinde alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeylerde olmak üzere 5 farklı ilkokuldan toplam 355 birinci sınıf öğrencisi dâhil edilmiştir.

Çalışmanın nicel verileri değerlendirilirken istatistik paket programı kullanılmıştır. İstatistik tekniklerinden ortalama, standart sapma, minimum, maksimum, yüzde ve frekans değerleri Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

Bulunan sonuçlara göre araştırmamıza katılan çocukların ifade edici dil ve alıcı dil düzeylerinin kronolojik yaşlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dil gelişimini etkileyen değişkenlere bakıldığında ise, cinsiyet ile ifade edici ve alıcı dil puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Fakat yaş ile dil gelişimi arasında pozitif korelasyon bulunmuştur. Okul öncesi eğitim alan çocukların hem alıcı hem de ifade edici dil gelişimleri, okul öncesi eğitim almayanlara göre daha yüksek düzeydedir. Evde konuşulan dile göre, evde Türkçe konuşan ailelerin çocuklarının dil gelişiminin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dil gelişim puanı sosyoekonomik düzeye göre incelendiğinde, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan çocukların dil gelişim puanı daha yüksek bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler

Dil gelişimi, ifade edici dil, alıcı dil, ilkokul, birinci sınıf

ABSTRACT

KAZANCI, Emine Esra. Investigation of Turkish expressive and receptive language development of primary school first class students, Master Thesis, Van, 2017.

In this study, it is aimed to determine the level of expressive and receptive language development of primary school first class students and to investigate the effects of variables such as gender, age, preschool education status, sibling to elementary school, language spoken at home and socioeconomic levels.

Screening model was used to determine the current situation in this study using quantitative data collection methods. A demographic information form and Turkish expressive and receptive language test (TIFALDI) developed by Berument and Guven were used as data collection tools. 355 students were included in this study from 5 different schools in lower, middle and upper socioeconomic levels in Van province.

Statistical package program was used when evaluating the quantitative data of the study. Mean, standard deviation, minimum, maximum, percent and frequency values, Mann Whitney U and Kruskal Wallis tests were used.

According to the results, it was found that the participant children's expressive and receptive language levels were higher than their chronological ages. When we look at the variables affecting language development, there is no significant relationship between gender and expressive and receptive language scores. However, there was a positive correlation between age and language development. The expressive and receptive language development of pre-school children was higher than those who did not receive pre-school education. According to the language spoken at home, it was found that the children who speak Turkish at home have a higher language development. When language development scores were examined according to socioeconomic status children with higher socioeconomic levels were found to have higher language development scores.

Key Words

Language development, expressive language, receptive language, primary school, first class.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	Error! Bookmark not defined.
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı Ve Önemi	4
1.2.1. Araştırmanın Amacı.....	4
1.2.2. Araştırmanın Önemi	5
1.3. Sınırlıklar	7
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Çocuklarda Dil Gelişimi	8
2.2. Alıcı Dil Gelişimi	12
2.3. İfade Edici Dil Gelişimi	13
2.4. Dil Gelişim Kuramları	14
2.4.1. Psikolinguistik Kuram	14
2.4.2. Davranışçı Kuram.....	16
2.4.3. Anlamsal-Bilişsel Kuram.....	17
2.4.4. Etkileşimci Kuram	19
2.4.5. Pragmatik Kuram (Sosyolinguistik)	20
2.5. Dil Gelişimini Etkileyen Etmenler.....	21
2.5.1. Kalıtım	21
2.5.2. Zekâ	22
2.5.3. Fizyolojik ve Yapısal Bozukluklar	22
2.5.4. Cinsiyet	23
2.5.5. Çevre	23

2.5.6. Aile İlişkileri	24
2.7. İlgili Araştırmalar	27
2.7.1. Yurt içi Araştırmalar	27
2.7.2. Yurt dışı Araştırmalar.....	31
3. BÖLÜM: YÖNTEM	34
3.1. Örneklem.....	34
3. 2. Veri Toplama Aracı	36
3. 2. 1. Kişisel Bilgi Formu	37
3. 2. 2. Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi (TİFALDİ).....	37
3.3. Veri Analizi.....	38
4. BÖLÜM: BULGULAR	39
5. BÖLÜM: TARTIŞMA	53
6. BÖLÜM: SONUÇ ve ÖNERİLER	61
6. 1. Sonuçlar	61
6. 2. Öneriler.....	64
KAYNAKÇA 67	
EKLER.....	80
ÖZGEÇMİŞ	81

KISALTMALAR DİZİNİ

EKD: Evde konuşulan dil

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OGK: Okula giden kardeş

OÖE: Okul Öncesi Eğitim

SES: Sosyoekonomik seviye

TİFALDİ: Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Örnekleme oluşturan çocukların demografik özellikleri dağılımı.....	35
Tablo 2. Örnekleme oluşturan çocukların yaşlarının minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri.....	36
Tablo 3. Araştırmaya katılan öğrencilerin kronolojik yaşlarına göre ifade edici dil eş değer yaş yıl dağılımları.....	39
Tablo 4. Araştırmaya katılan öğrencilerin kronolojik yaşlarına göre alıcı dil eş değer yaş yıl dağılımları.....	40
Tablo 5. Örnekleme oluşturan çocukların ifade edici ve alıcı dil puanlarının dağılımı.....	41
Tablo 6. Çocukların yaşlarına göre ifade edici ve alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları.....	43
Tablo 7. Çocukların cinsiyetlerine göre ifade edici ve alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları.....	44
Tablo 8. Çocukların okul öncesi eğitim (OÖE) alıp almamalarına göre ifade edici ve alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları.....	45
Tablo 9. Çocukların evde konuştukları dile (EKD) göre ifade edici ve alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları.....	46
Tablo 10. Çocukların okula giden kardeşi (OGK) olup olmamasına göre ifade edici ve alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları.....	47

Tablo 11. Çocukların sosyoekonomik seviye (SES) lerine göre ifade edici dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları.....	49
Tablo 12. Çocukların sosyoekonomik seviye (SES) lerine göre alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları.....	51

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi ve sınırlıkları üzerinde durulmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Türkiye’de 4+4+4 kesintili on iki yıllık zorunlu eğitime geçiş sistemi ile birlikte çocukların ilkokula başlama yaşında değişikliğe gidilmiştir. İlkokula başlama yaşı geriye çekilerek çocuklar, daha erken yaşta ilkokula başlamışlardır. On iki yıllık kesintili zorunlu eğitim sistemi, dikkatleri çocukların okula hazırbulunuşluklarına yoğunlaştırmayı da beraberinde getirmiştir. Normal gelişim gösteren çocukların okula hazır olup olmadıklarını belirlemede kronolojik yaş, ciddi bir ipucu olmasına rağmen tek başına bir anlam ifade etmez. Çocuğun okula başlaması için kronolojik yaşı ile birlikte sosyal, duygusal, fiziksel ve bilişsel olarak da belli bir olgunluğa ulaşması gerekir (Taşkın, 2015; Pianta, 2003). Çocuğun bir bütün olarak okula hazır olması, okulun kendisinden beklediği gelişimsel görevleri yerine getirmesine imkan sağlayacağı gibi okula hazır olmaması ise doğal olarak söz konusu gelişimsel görevleri yerine getirmesini güçleştirecektir.

Çocukların ilkokula hazır olup olmamalarını belirleyen pek çok faktör vardır. Bilindiği üzere önemli faktörlerden biri de bilişsel gelişim düzeyleridir. Bilişsel gelişimin ciddi göstergelerinden biri de kuşkusuz dil gelişimidir. Zira zorunlu temel eğitim çağına geldiği halde yönergeleri anlayabilme, kendisini, duygu ve düşüncelerini ifade etme becerilerine sahip olmayan bir çocuğun ilkokulda kendisinden beklenen gelişimsel görevleri yerine getirmesi güç olacaktır. Bu nedenle öğretmenler, ilkokula başlayan çocukları tanıyarak, gelişimsel özelliklerini bilerek işe başlamalıdır. Çocuklarının genelde zihinsel

potansiyellerinin; özelde dil gelişimlerinin farkında olan okullar, öğretmenler ve anne babalar, doğal olarak çocukların akademik başarılarını arttırma potansiyeline de sahiptir (Taşkın, 2015).

İlkokullar, çocukların akademik olarak başarılı olmaları için okul olgunluğunun önemli göstergelerinden olan zihinsel ve dil gelişimlerinin nispeten iyi olarak gelmelerini beklemektedir (Lemelin ve diğ., 2007). Ancak ilkokula başlayan çocukların azımsanmayacak bir kısmının bu bağlamda sınırlı okul olgunluğuna sahip olduğu bilinmektedir. Örneğin, günümüz çocuklarının çeşitli nedenlerle erken yaşlarda ortaya çıkan dil gelişimindeki gerilik, ilerideki okuma yazma gelişimlerini de etkilemektedir (Justice ve diğ., 2009). Oysa bu süreçte sadece emirler ve yasaklardan oluşmayan; zengin bir dil kullanmak oldukça önemlidir. Çünkü zengin bir dile maruz kalma bir çocuğun kelimeleri kullanmasına ve anlamasına; daha sonraki yıllarda okuma alışkanlığını geliştirmesine temel oluşturacaktır. Sözcük dağarcığının genişliği çocukların konuşma, okuma ve okuduğunu anlama becerisini etkileyen faktörlerdendir. Çocuklara her gün bir şeyler okumak, sosyal becerilerini geliştirmek ve çevreleri ile doğrudan iletişim kurmak için günlük olanaklara sahip olmak ve kitaplarla haşır neşir olmak okula hazırbulunuşluklarını arttırır (Tierney ve Nelson, 2009).

Yapılan araştırmalar, akademik başarı ile okula hazırbulunuşluk arasında doğrudan güçlü bir ilişki olduğunu iddia etmektedirler (Justice ve diğ., 2009; Gulino, 2008; Duncan ve diğ., 2007). Çocukların ilkokula başladıklarında sahip olmaları gereken okul olgunluğunun önemine vurgu yapan bu türden araştırmalar, ilkokul birinci sınıfta çocukların sahip oldukları beceriler ve davranışların gelecekteki akademik başarıları üzerinde etkisinin olduğunu iddia etmektedirler. Çocuk gelişiminde erken yaşların önemi; eğitim, tıp, psikoloji gibi bilim dallarında yapılan çalışmalarla da ortaya konulmuştur. Doğumdan itibaren yaşamın ilk yılları fiziksel gelişim, zihin gelişimi, sosyal gelişim ve duygusal gelişim alanlarının hızla geliştiği bir dönemdir. (Bekman ve Gürleser, 2005). Doğumdan itibaren, sosyal birer varlık olarak çocuklar konuşmaya ve dillerini geliştirmeye adeta programlanmıştır. İlk beş yıl sonraki yıllara göre daha

kritik önemdedir, ancak dil gelişimi ilkökul döneminde ve daha sonrasında da devam etmektedir.

İlk beş yıl boyunca dil gelişiminin uyarılması önemlidir, zira beyin en çok ilk yıllardaki deneyimlere tepki verir ve beyin hücreleri arasındaki bağlantılar, çocukların hem alıcı hem de ifade edici dil işlevine hizmet etmektedir. Bu süre zarfında uyarıcı eksikliği, çocuğun gelişiminin yavaşlamasına ve zayıf iletişim becerileri ile sonuçlanmasına neden olabilir. Dil gelişiminin ilk evrelerinde beyin konuşma seslerine katılmaya programlanır ve onları taklit etmeye başlar. Daha sonraki yıllarda örneğin ilkökulda çocuklar bir yandan sözlü dili kullanımını genişletmeye devam ederken aynı zamanda bir yazı okumayı da öğrenmektedirler. Bundan dolayı öğrenme potansiyelinin yüksek olduğu ilk yıllarda çocuğun sahip olduğu dil yeteneği ilkökula başladığında, başarısını olumlu yönde etkilemekte bununla beraber okuma-yazma çalışmalarına da katkıda bulunmaktadır (Kleeck ve Schuele, 2010; Cappelloni, 2011).

Dil ve iletişim becerileri bir çocuğun gelişiminde kritik öneme sahiptir. Bilindiği üzere tüm gelişim alanları birbirleriyle ilişkilidir. Çocukların zihinsel gelişim dil gelişimini, dil gelişimi sosyal gelişimi, sosyal gelişim duygusal gelişimini etkilemektedir. Dil gelişimi iyi bir çocuk, doğal olarak kendini, duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade edecektir. Benzer şekilde iyi iletişim çocukların daha iyi sosyalleşmelerine ve çevrelerinden öğrenmelerine olanak tanır. İletişimden kasıt, hem alıcı dili ifade eden dinleme ve okumayı hem de ifade edici dili ifade eden konuşma ve yazmayı ifade etmektedir.

Dil gelişimi normal olmayan çocukların diğer gelişim alanları da geride kalmaktadır. Dil gelişimi geri olan çocuk okula başladığında anlatılanları anlamada güçlük çekmekte ve kendisinden istenilenleri yerine getiremediği için başarısızlığa mahkum olmaktadır. Ericson' un psikososyal kişilik kuramında dördüncü evreye karşılık gelen ve 7-11 yaşlarını içerisine alan başarıya karşı aşağılık duygusu gelişim dönemine karşılık gelen bu dönemde dil gelişimini tamamlayamayan çocuk başarı duygusunu tatmadığı için kendisinde aşağılık duygusu gelişecek ve bu tüm eğitim hayatına yansiyacaktır. İlkokuldaki

başarıyı dil gelişiminin belirlediği ve dil gelişiminin başarıya etkisinin olduğu düşünülürken çocukların ilkokula başlamadan ya da ilkokulun başlarında henüz ilkokuldaki deneyimlerin çocuklar üzerinde tamamen etkisini göstermeden, çocukların alıcı ve ifade edici dil düzeylerinin bilinmesi çocukların gelişimleri için uygun eğitim ortamlarının hazırlanmasında bir temel oluşturmaktadır (Öztürk, 1995). Ayrıca ilkokul birinci sınıfa başladıklarındaki dönemde çocukların dil gelişimlerini etkileyen olumlu ve olumsuz çevre koşullarının bilinmesi ve belirlenmesi çocukların dil gelişim düzeylerine uygun eğitim ortamlarının hazırlanmasını ayrıca ilkokuldan önce alınan okul öncesi eğitimde çocuklara kazandırılması gereken sözcük dağarcığı alıcı ve ifade edici dil düzeylerinin istenilen düzeye gelmesini sağlayacaktır.

Bu noktadan hareketle ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin Türkçe ifade edici ve alıcı dil gelişim düzeylerinin ne olduğu, ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin Türkçe ifade edici ve alıcı dil gelişim düzeyleri ile cinsiyet, yaş, okula giden kardeş sayısı, okul öncesi eğitim alma durumu, evde konuşulan dil ve sosyoekonomik seviye değişkenlerine göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığı incelenmeye değer bir konu olup, bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1. 2. Araştırmanın Amacı Ve Önemi

1. 2. 1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, normal gelişim gösteren ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin Türkçe ifade edici ve alıcı dil gelişim düzeyleri ve bu düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

- 1) İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin Türkçe ifade edici gelişim düzeyleri nedir?
- 2) İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin Türkçe alıcı dil gelişim düzeyleri nedir?

- 3) İlkokul 1. sınıf öğrencilerinin Türkçe ifade edici dil gelişim düzeyleri ile yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim alma durumu, evde konuşulan dil, okula giden kardeş ve sosyoekonomik seviye değişkenlerine göre bir farklılık var mıdır?
- 4) İlkokul 1. sınıf öğrencilerinin Türkçe alıcı dil gelişim düzeyleri ile yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim alma durumu, evde konuşulan dil, okula giden kardeş, sosyoekonomik seviye değişkenlerine göre bir farklılık var mıdır?

1. 2. 2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin ifade edici ve alıcı dil gelişim düzeylerini belirlemek, ifade edici ve alıcı dil gelişim düzeylerinin, kronolojik yaş, okul öncesi eğitim alma durumu, evde konuşulan dil, okula giden kardeş sayısı ve sosyoekonomik seviye değişkenleri ile arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Dil becerilerinin gelişmesinde çocuğun doğuştan getirdiği kapasitesi ne kadar önemli ise, içinde bulunduğu çevre ve çocuğa sunulan eğitim imkanları da bir o kadar önemlidir. Bu sebepten dolayı dil gelişimi sırasında, çocuğa sunulan olanaklar, karşılaştığı iyi modeller, ihtiyaçları ve ilgi alanlarına uygun sunulan uyarıcılar çok büyük önem arz etmektedir (Atay, 2009).

Bu noktadan hareketle, aile ve çevre değişkeninin çocukların dil gelişim alanında da son derece önemli olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda kronolojik yaş ilerledikçe dil gelişiminin de daha ileri seviyede olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca okul öncesi eğitim alan çocukların dil gelişim düzeyleri okul öncesi eğitim almayanlardan daha iyi durumda bulunmaktadır.

Evde konuşulan dili anadilinden farklı olan çocuklar okula hazır olma ve okul ortamına uyum konularında zorlanmaktadırlar. Ülkemizin doğusunda bulunan Van ilinde yaşayan çocukların evlerinde ana dili olarak Kürtçe

benimsenmektedir. Anadili okul dilinden farklı olan çocuklar üzerinde yapılan çalışmalar genel olarak ülkemizin batı bölgelerinde yapılmıştır.

Dil, insan hayatında vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Ayrıca dil gelişimi ve dil kullanımı çocukların okul başarılarıyla doğrudan ilişkilidir. İlkokula başlayan çocukların dil düzeylerinin ve bu dil düzeylerini etkileyen etmenlerin bilinmesi ve dil gelişimi yetersiz olan çocuklarla ilgili önlemlerin temel eğitime başlamadan önce alınması eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca çocukların gelişimlerine uygun ortamların hazırlanmasının çocukların gelişimlerinde daha etkili sonuçlar ortaya çıkaracağından hareketle bu konu araştırılmaya değer görülmüştür

Dil gelişim düzeyleri ile ilgi yapılan araştırmalar genel olarak; Ankara, Konya, Aydın, İstanbul gibi Türkiye' nin batısında yapılmışken, doğu illerinde yaşayan çocukların dil gelişimi sorunu yaşamalarına rağmen böyle bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Oysa ki sosyoekonomik şartlar ve yaşam koşullarının daha zor olduğu ayrıca anadil olarak Türkçe dışında bir dilin konuşulduğu doğu illerinde yaşayan çocukların dil gelişim düzeylerini belirlemek, onların ileri ki eğitim yaşantılarında izlenecek yol açısından bize önderlik etmesini amaçlamaktayız. Özellikle de bu bölgede yaşayan ve evinde farklı bir dil konuşularak okula başlayan öğrencilerin dil gelişim düzeylerinin tespitinin sorunun çözümünü kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Bu amaçla farklı sosyodemografik özelliklere sahip ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimleri arasında fark olup olmadığı araştırılmaya çalışılmıştır. Böylece ilkokul birinci sınıfta okuyan çocukların ifade edici ve alıcı dil gelişimlerini etkileyen değişkenler ortaya konulabilir. Araştırma bulguları bundan sonra çocukların gelişim ve eğitimleriyle ilgili alınabilecek tedbirleri alma ve geliştirilebilecek farklı eğitim programlarına da kılavuzluk etme potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir.

1. 3. Sınırlıklar

Yapılan bu araştırma;

2015-2016 eğitim öğretim yılı,

Van ili Tuşba ilçesindeki resmi ilkokullarda öğrenim görmekte olan 355 öğrenci,

Dilin ifade edici ve alıcı dil gelişimi

Ve kullanılan ölçme aracı ile sınırlıdır.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuklarda Dil Gelişimi

Doğumdan itibaren okul öncesi döneme kadar geçen sürede normal gelişim gösteren çocukların temel dil becerilerini kazanmaları beklenir (Senemoğlu, 2012). Çocuk anne karnından itibaren (Güneş, 2010), annesinin sesini ve dilindeki vurguları fark edebilir, doğumdan sonra ise annesinin kullanmış olduğu dili, kolaylıkla öğrenebilmektedir (MEB, 2013).

Dil becerileri kazanılırken, ilk dönemlerde tüm dünyadaki (MEB, 2013) çocuklar aynı sesleri kullanıp evrensel bir sıra izleyerek konuşmayı öğrenmektedir (Yavuzer, 2013). Alman dilbilimci Hans Glinz (1970) de, çocukların ilk olarak evrensel bir dil kullandıklarını ve dinleyiciye tepkilerini bu şekilde ifade ettiğini bununla beraber bu evrensel tepkilerin büyük dilindeki cümlelere karşılık geldiğini belirtmektedir (Glinz, 1970). Bu evrensel tepkiler 18-32 aydan itibaren farklılaşmaya başlamaktadır (MEB, 2013).

Doğumdan itibaren ağlama sayesinde dünya ile iletişim kurmaya başlayan bebeklerin (Yavuzer, 1998) dil gelişimi karmaşık bir süreç izlemektedir. Bu süreç konuşma öncesi ve konuşma sonrası dönem olmak üzere iki ana başlık altında incelenebilmektedir (Ergin,2012). Konuşma öncesindeki evreler; yeni doğan dönemi (ağlama), gııldama dönemi, mırıldanma dönemi ve, mırıldanmanın tekrarı evrelerinden oluşmaktadır (MEB, 2013).

Yeni doğan veya ağlama dönemi olarak adlandırılan dönemde bebeğin çıkardığı tüm sesler istek ve ihtiyaçlarını karşılamak içindir. Fakat bu sesleri

refleksif olarak çıkarmaktadır. Tüm istem dışı sesler konuşma ile ilgili olmasa da arama, yutma ve emme refleksleri konuşma gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Doğumdan itibaren İlk üç hafta farklılaşmamış, amacı ve anlamı olmayan seslerin çıkarıldığı dönemken, sonra ki haftalarda açlık, soğuk gibi amaçlı ağlamalar başlamaktadır. İlk ay sonuna gelindiğinde anne, ağlamayı sebebini ses farklılığından belirleyebilmektedir. Bebeğin çıkardığı seslerin, anlamsal olarak incelenmesi sonucu henüz işlenmemiş kelimelerin kullanıldığı ve bebeğin başka birinin sesini tanıdığı görülmektedir (MEB, 2013; akt: Ergin, 2012).

Cıvılda, gııldama dönemi olarak adlandırılan dönem ise; 2 ila 4 ayları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde bebeğin ağlamalarının amaçlı hale geldiği görülmektedir. /o,a,u,ı/ gibi sesleri rastlantısal olarak çıkaran çocuk bu seslerin yanına /k, g/ benzeri sesleri de ekleyerek sesler çıkarılır. Agulama dönemi olarak da adlandırılması bu nedenledir (MEB, 2013; Topbaş, 2006). Bebeğin bu dönemde çıkardığı seslerin işitme ve çevresel uyarıcılara bağlı olmadığı görülmektedir (Yavuzer, 2013).

Bir sonra ki dönem 4-6 aylar arasına denk gelen mırıldanma dönemidir. Dil kontrolünün arttığı bu dönemde, bebek ünlü ve ünsüz seslerin türlerini üretmeye başlamaktadır. Bu olaya vokal jimnastik adı verilmektedir. Ses çıkarmak için gerekli olan uyarıcı kendisidir. Mırıldanma dönemdeki çocuk kendi kendine ba-ba , ma-ma ve bunlara benzeyen heceleri tekrarlamaktan hoşlanmaktadır (Bayhan ve Artan, 2012).

Bebek 6-9 aylar arasındaki mırıldanmanın tekrarı adı verilen dönemde; tek heceli ve anlamı olmayan kelimler çıkarmaya başlamaktadır (Yavuzer, 2013). İşitmenin ses üretimiyle birleştirilmesi bu dönemde olmaktadır. Mırıldanmanın tekrarlanmaması dil sorunlarının olabileceğini veya işitme kaybı ya da zihinsel gerilik gibi sorunların habercisi olabilmektedir (MEB, 2013). Bebeğin çıkarmış olduğu sesler, hecelerin tekrarlanmasıyla bebeğin çevresinde konuşulan dilin niteliğini kazanmaktadır. Bebek sözcük söyleyinceye kadar

seslerin bebekle birlikte tekrarlanması bebeği konuşma konusunda cesaretlendirmektedir (Topbaş, 2006). Bebek bu dönemde sosyalleşmek ve dikkat çekmek için ses çıkarmaktadır (MEB, 2013).

Ses sözcükleri dönemi olarak bilinen dönem, konuşmaya başlamadan önceki dönemlerin sonuncusu olmakla beraber dokuz ila on iki aylık dönemi kapsamaktadır. Bebek anadiline ait seslerin ve örüntülerin farkındadır ve ses çıkarırken bu sesleri kullanmaktadır. İlk kelimeleri söylemeden önceki bu dönemde; bebek bu ses sözcüklerden çok sayıda geliştirebilmektedir. Bu sözcüklerin anlamı olmasa da akıcılık özelliği bulunmaktadır. Anlamı olmayan düz cümle veya soru yerine kullanılan bu mırıltılara jargon adı verilmektedir. Bu sesler sözcük yerine kullanılmaktadır (Temiz, 2002; Yavuzer, 2013).

Ses sözcük döneminin ardından bebekler ilk sözcüklerini üretmeye başlamaktadır. Bu konuşmanın başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Atay, 2009). İlk sözcüklerin üretilmesiyle beraber dil gelişimi de konuşma sonrası döneme geçmektedir. Konuşma sonrası dönem ise; tek sözcük dönemi, iki sözcüklü ifadeler dönemi, üç ve daha fazla sözcüklü cümleler dönemi ve gramer kurallarına uygun konuşma dönemlerinden oluşmaktadır (Özer, 2013).

Çocukların ilk anlamlı kelimeleri çıkardıkları tek sözcük dönemi genel olarak 12-18 aylar arasındadır. İlk sözcüğü söyleyen çocuk, bunu iletişim kurmak (Dağabakan ve Dağabakan, 2006) için kullanmaktadır. Tek bir sözcükle bütün tümcenin anlamını iletebilmektedir. Örneğin; çocuk “ba-ba” dediğinde “Ben babamla birlikte parka gitmek istiyorum.” düşüncesini ifade edebilmektedir (Temiz, 2002). Çocukların ifadeleri içinde bulunulan durumla beraber yorumlanmaktadır. Mesela; “atta” diyerek kapıyı gösteren çocuk, “Dışarı çıkmak istiyorum.” tümcesini anlatmak istemektedir (Baykoç Dönmez, 1986). Bu dönemde çocuklar, konuşmadığı birçok kelimeyi de anlayabilmekte (Sandstrom, 1971) ayrıca arı ve ayı gibi birbirine çok benzeyen kelimeleri birbirinden ayırt edebilmektedirler (Şahin ve Aksu, 1980) Bu da alıcı dil gelişiminin ifade edici dil gelişiminden ileri olduğunu göstermektedir.

İki sözcük dönemi olarak adlandırılan dönem 18-24 aylar arasını kapsamaktadır. Bebek bu dönemin başlarında iki kelimeli tümceler kurmaya başlamaktadır. İlk kullandığı sözcükler isim olan çocuk, yeterince isim öğrendikten sonra sıra fiillere gelmektedir (Yavuzer, 2013). Çocuk bu dönemin sonlarına doğru “Anne gitti. Baba gel.” gibi isim ve fiilden oluşan, dilbilgisi eklerinin kullanılmadığı cümleler kurmaktadır. Bu tür cümlelere tele grafik cümleler adı verilmektedir (MEB, 2013). İki sözcük kullanarak oluşturduğu cümlelerde farklı anlamlar ifade etmeye çalışmaktadır. Bu nedenle çocuğun tümceleri hareketleriyle desteklenmelidir (Cüceloğlu, 1998). Dilbilgisi temellerinin atıldığı bu dönemde, henüz sıfat, zarf ve edatlar kullanılmamaktadır (Demirkan Baytar, 2014). Sıklıkla “Ne?, Nerede?, Kim?” gibi sorular sorarak yetişkinlerle iletişim kurmaya çalışmaktadır (Dağabakan ve Dağabakan, 2006; Yavuzer, 2013).

Üç ve daha fazla sözcüklü dönem 2-3 yaşlar arasındaki dönemdir (MEB, 2013). Bu dönemdeki çocuğun iki sözcüklü cümleleri yaygınlaşır, üç dört sözcüğü bir araya getirerek anlamlı tümceler kurmaktadır (MEB, 2013). Çocuk 2,5 yaşına geldiğinde; gramer kurallarını rahatlıkla kullanabilmektedir (Aydın, 1999). Artık kurduğu cümlelerde edatları ve dilbilgisi eklerini de kullanmaya başlamaktadır. Söylediği sözcükler anlaşılır olsa da kurduğu cümlelerde çocuksu özellikler bulunmaktadır (Yavuzer, 2013). Bu yaşlarda, çocuğun kelime hazinesinde yaklaşık olarak 200-300 kelime bulunmaktadır (Senemoğlu, 2012).

Gramer kurallarına uygun konuşma dönemi ise; 3-6 yaşlar arasını kapsamaktadır (MEB, 2013). Cümleler dilbilgisi kurallarına uygun hale gelirken birleşik önermeleri tek bir tümce olarak ifade edebilmektedir (Atay, 2009; Yavuzer, 2013). Üç yaşındaki çocuklar kelimelerle oynamaktan hoşlanır ve kendi kendine konuşmaktadır (Yavuzer, 2013). Bu yaşta dil gelişimine katkı sağlamak için, çocuğun konuşmasına imkan sağlanmalı ve “Niçin?, Nasıl?” gibi soruları özenle ve sabırla yanıtlanmalıdır (Baykan, 1994).

4 yaşına gelen bir çocuk, daha karmaşık tümceler kurabilir, sorularının sayısı ve niteliği de artmaktadır. Dil çocuk tarafından kolay kullanılan bir araç haline dönüşmektedir. Kız çocuklarının dil ediniminde erkek çocuklara oranla

daha hevesli oldukları görülmektedir (Temiz, 2002). Anne babasının ulusal dil düzenini benimser ve cümle yapısı olarak onları taklit etmektedir (Temiz, 2002). Gramer dönemine gelindiğinde çocukların dil kullanımı yetişkin dil kullanımına benzemektedir kullanılan dile ait kuralların % 90'ının öğrenimini 5–6 yaşlarında tamamlarlar. 6 yaş çocuğu “T ve Z” gibi sesleri çıkarabilmektedir. Dil kullanımı gramer kurallarına uygun hale gelmekle birlikte çocuk zıt analizlerde yapabilmektedir (Taner, 2003). Gramer kuralların çoğunluğunun öğrenilmesiyle birlikte çocuk duygularını da ifade etmeye başlamaktadır. Aynı zamanda 2–3 bin kelimeyi konuşabilir ve kelime hazinesinde 20 ila 24 bin arasında sözcük bulunmaktadır. İlköğretim birinci kademesinin sonuna gelindiğinde ise yaklaşık olarak 50 bin kelimelik dili anlama kapasitesine ulaşmaktadırlar (Senemoğlu, 2012).

Çocuğun öğrenmesinde çok önemli bir etken olan dil, özellikle 2-6 yaşlar arasında çok yoğun bir gelişim göstermektedir. Bu yaşlar çocuklar için okul öncesi eğitim verilen yaşlara karşılık gelmektedir. Dil gelişimini desteklemek amacıyla okul öncesi eğitim programlarının önemi ortaya çıkmaktadır. (Fişek ve Yıldırım, 1983). Ayrıca dil topluma uyum sağlamanın da en önemli aracıdır (Bekir, 2004). Çocuğun dil gelişim basamakları incelendiğinde; bir kelimeyi seslendirmeden önce o sözcüğü anladığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Bu noktadan hareketle çocuklarda alıcı dil gelişimlerinin ifade edici dil gelişiminden daha ileri olduğu tespit edilmektedir (Senemoğlu, 2012).

2 . 2. Alıcı Dil Gelişimi

Çocuğun çevresinde olanları anlamak için kullandığı dil, alıcı dil olarak tanımlanmaktadır (Tekin, 2007). Çocukların henüz sözcük üretmediği, doğumdan ilk 6 aya kadar olan, dönemlerde alıcı dil gelişimi başlamaktadır (Topbaş, 2007).

Alıcı dil yetenekleri, karşılıklı bir konuşma sırasında, konuşma sırasının gelmesini beklerken veya bizden istenilen bir isteği yerine getirirken

kullanılmaktadır. Bununla beraber başkalarının söylediklerini anlamamızı sağlayan da yine alıcı dil olmaktadır (Tekin, 2007).

Çocuklarda önce alıcı dil daha sonrasında da ifade edici dil gelişmektedir. Örneğin, bir çocuk önce “elma” sözcüğünü duyar ve buna uygun bir tepki (elmayı gösterme veya elmayı eline alma) verir, elma demeye başlaması ise ancak ilerleyen zamanlarda mümkün olmaktadır (Topbaş, 2007).

Alıcı dil yeteneklerinin ifade edici dilden daha önce gelişmiş olması, çocukların yetişkin bir insan gibi anlamaya geçmeleri anlamına gelmemektedir. Aksine büyüklerin konuştukları dili anlamaları için daha uzun bir zamana ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle kelimeleri ve anlamları edinme ve bunlar arasındaki bağlantıyı kurmanın gerçekleşmesi için zamana ihtiyaç duyulmaktadır (Karadeniz, 2013).

Çocuk çevresinde konuşulanları anlar ve yeni öğrendiği kelimelerle ilgili başka kelimeleri de öğrenmeyi istekli olursa alıcı dil yeteneğinin geliştiğini göstermektedir (Erşahin Şafak, 2016).

2. 3. İfade Edici Dil Gelişimi

Alıcı dilden daha sonra gelişen ifade edici dil, istek, duygu ve düşüncelerin başka kişilere aktarılması olarak tanımlanmaktadır. İfade edici dil becerisine örnek olarak, bir bebeğin ulaşmak istediği bir oyuncak almak için sesler çıkarması verilebilmektedir. Çeşitli sesleri üretebilme, sözcük ve cümle oluşturabilme ayrıca doğru gramer örüntüleri kullanabilme yetenekleri ifade edici dil yetenekleri içerisinde yer almaktadır (Uyanık, 2010).

Çocuklarda ifade edici dil gelişimi, çocukların anlayarak veya anlamını bilmeden ürettikleri kelimelerden ibaret olmaktadır. Özellikle ilk üretilen kelimelerin günlük hayatta kullanılan yiyecek, taşıt ve oyuncak isimleri olduğu görülmektedir. Bununla beraber çocuğun içerisinde bulunduğu çevre ve kültürel

ortam ayrıca yaşadığı deneyimler çocuğun kelime dağarcığının oluşmasında etkili olmaktadır. Aynı sese farklı çevrelerde yetişen çocuklar farklı anlamlar yüklemektedir (Topbaş, 2007).

Okul öncesi yıllar çocukların ifade edici ve alıcı dil becerilerini geliştirmek için; çocuğa şiir ve şarkılar dinlettirilip çocuğun sözel dil kullanımı geliştirilmeli ayrıca resimli çocuk kitapları da okul öncesi programlarında yer alarak çocuklarda hem ifade edici hem de alıcı dil gelişimi desteklenmektedir (Gönen, Arı; 1989).

2.4. Dil Gelişim Kuramları

Dil gelişimi ile ilgili birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Her ne kadar farklı olsalar da temelde bazı görüşler kalıtımın önemini vurgularken bazı görüşler ise dil gelişiminde çevrenin daha etkili olduğu üzerinde durmaktadırlar. Dil gelişimini açıklamak için hem kalıtımın hem de çevrenin etkisini gösteren kuramlar birlikte işe koşulduğunda daha verimli sonuçlara ulaşılabilmektedir.

1. Psikolinguistik Kuram (Chomsky,1957)
2. Davranışçı Kuram (Skinner,1957)
3. Anlamsal-Bilişsel Kuram (Bloom 1970, Nelson 1973)
4. Etkileşimci Kuram (Bloom, Lahey 1978)
5. Sosyolinguistik Kuram (Morris 1938, Bruner 1974)

2.4.1. Psikolinguistik Kuram

Chomsky tarafından ortaya atılan psikolinguistik kuram, çocukların doğuştan genetik dil kazanma mekanizmasına sahip olduklarını ve bu mekanizma sayesinde yeni bir dil öğrenme konusunda yetenekli olduklarını savunmaktadır (Dağabakan ve Dağabakan, 2006).

Çocuğun biyolojik yapısına önem veren bu kuram insanoğlunun doğuştan dil programı ile dünyaya geldiğini, çevre koşullarının ise yalnızca çocuğun hangi dili ve hangi kelimeleri kullanacağını belirlediğini savunmaktadır. (Cüceloğlu, 1998).

Ayrıca psikolinguistik kuram, tüm dillerin insan zihninin evrensel ve doğuştan gelen özelliklerini yansıtan ortak özellikleri bulunduğunu da ortaya atmaktadır. Bu kuramın kurucusu ve savunucusu olan Chomsky, çocukların doğuştan Dil Edinim Aracı (LAD Language Acquisition Device) ile dünyaya geldiklerini savunmaktadır. Dil Edinim Aracı; çocukların fonoloji, anlambilim ve söz dizimini ayırt edebilmelerini sağlamakla birlikte aynı zamanda içsel bilgileri de içeren bununla birlikte tüm dillerinde temelinde yer alan bir mekanizmadır (Yayla, 2003).

Chomsky, dil gelişiminde çevrenin önemli olduğunu savunan kuramcılara karşıdır. bununla beraber Piaget' in savunduğu görüşten de ayrıldığı noktalar bulunmaktadır. Her ikisi de çocuğun zihinsel yapısının kendiliğinden gelişeceğini ve çevre tarafından biçimlendirilemeyeceğini savunmaktadırlar. Ayrıldıkları nokta ise; Chomsky, genlerin etkisine çok fazla önem vermekte iken Piaget genlerin kontrolünün daha az etkili olduğu görüşünü kabul etmektedir (Ataman, 2004).

Bu kuramın savunucuları, çocukların karmaşık gramatik kuralları neredeyse kendi başlarına öğrenmekte olduğunu savunmaktadırlar. Bu karmaşık kuralları öğrenmek için çocukların yalnızca konuşulanları duyması ve denemeler yapmasının yeterli olduğunu savunmaktadırlar. Bu nedenle bu görüşün savunucusu olan Chomsky dil gelişimi ile ilgili özel bir program belirtmemiştir (Ataman, 2004).

Bu araştırmalar, araştırmacıların genetik etmenler üzerine yoğunlaşmasını sağlamış ve dil öğreniminde nörolojik etkenlerin ön planda olduğu çalışmaların yapılmasına katkıda bulunmuştur. Araştırmalar, belli bir

gelişim evresinden sonra dil gelişiminin önceki yıllarda olduğu kadarspontan olmadığını ortaya koymuştur (Ataman, 2004).

2.4.2. Davranışçı Kuram

Bu kuramın savunucusu Skinner' dir. Temel sayılıtsı ise, çocukların bir davranışı kazanmasında biyolojik yapıdan ziyade çocuğun içinde bulunduğu çevrenin etkili ve baskın olduğudur. Dil kazanımında ise, taklit, alıştırma ve pekiştirmenin önemi üzerinde durulmaktadır (Baykoç Dönmez,1986). Bu görüşe göre dil gelişiminde özellikle aile bireylerinin çocukla olan ilişkileri ve çevre etkili olmaktadır. Çocuk tarafından doğumdan başlayarak çıkarılan sesler on ikinci aya doğru anadilindeki seslere benzemeye başlar. Bu süreç içerisinde çocuk, ebeveyninin veya yakın çevresinin kullandığı kelimelere yakın heceler çıkardığında (mama, baba vb) çevredekiler tarafından pekiştirilmektedir. Bu sayede bebek heceleri birbirinden ayırt etmeyi öğrenmektedir. Davranışçı kuramın savunucuları taklidin sözcüklerin diziminde veya gramerin öğrenilmesinde etkili olduğu görüşünü benimsemektedirler. Anadili öğrenmenin ise, insanın doğasında var olan taklit ve koşullanma sayesinde olduğunu savunmaktadırlar (Aydın, 1997).

Davranışçılar, gözlenebilen ve ölçülebilen yapılara önem verdikleri için, dil gelişimini açıklarken de dil yapılarını oluşturan içsel mekanizmaları göz ardı etmektedirler. Bu nedenle sadece dil performansının gözlenebilen ve ölçülebilen kısmına önem vererek çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmışlardır (Can, 2009).

Davranışçılığın Chomsky' nin görüşünden ayrıldığı en mühim nokta, Chomsky dili birbiriyle kaynaşmış kanunlar sistemi olarak takdim eder ve dili kullananın dildeki kuralları içselleştirmesi gerektiğini ortaya koyar. Davranışçılar ise, çocuğun davranışlarındaki ve çevresindeki değişimleri gözlemlemek üzerinde durmaktadırlar (Bekir, 2004). Bu görüş, çocuğun zeka gibi doğuştan getirdiği yeterliliklerinin ölçülemeyeceğini belirtmekte ve dil gelişiminde de bunun dikkate alınması üzerinde durulmaktadır (Bekir, 2004).

Öğrenmenin şartlanma yoluyla gerçekleştiği davranışçı kuramda, çocuk annesini taklit ederek çıkardığı sözcükleri tekrarladıkça şartlanma yoluyla öğrenmektedir. Buna rağmen dil kazanımının yalnızca bu kuramla açıklanması yeterli olmamaktadır. Pekiştireçlerle öğrenme sayesinde bu kuram biraz daha geliştirilmiş olsa bile biyolojik özellikleri ve düşünce gelişimi konuları ile ilgilenmemektedirler (Bekir, 2004).

2.4.3. Anlamsal-Bilişsel Kuram

Aslında etkileşimci görüşü savunan Piaget “bilişsel yapılar”ın doğumla başladığını ve çocuklukta içinde bulunulan çevre ile etkileşim sonucu oluştuğunu savunmaktadır. Davranışçıların savunduğunun aksine çocuğun gelişiminde sadece çevre etkili olmamaktadır. Çevre ile bir alışverişin, bir etkileşimin söz konusu olduğu düşünülmektedir. Çok küçük çocukların bile dünya ile baş edebilecek bilgilere sahip oldukları görülmektedir. Konuşmaları çözümlerken sahip oldukları bilgileri kullanmaktadırlar. Bu görüşte Chomsky’ nin görüşünden farklı olarak var olan kalıtsal özellikler doğuştan getirilen gramatik yapılarda olduğu gibi dimağa aktarılmamaktadır. Piaget de benzer bir biçimde, insanda öğrenmeyi mümkün hale getiren bilişsel bir güç olduğunu vurgulamaktadır. Zihinsel yapılar, bebeklik döneminden ergenliğe gelene kadar kademe kademe bir gelişim göstermektedir. Piaget’in başlangıç noktası düşüncedir. Çocuğun düşünceleri duyu hareket yoluyla gelişir ve bu düşünceler konuşmaya kılavuzluk etmektedir (Mangır ve Erkan, 1987).

Piaget, çocukta var olan akıl yürütmenin yetişkinle kıyaslanırken, çocuktaki noksanlıkları belirtmek yerine, çocukta bulunan nitelikler üzerinde durulması gerektiğini vurgulamaktadır. Piaget’ in geliştirmiş olduğu dil gelişim modeli bulunmamasına karşın, dil üzerine araştırma yapan bazı araştırmacılar Piaget’ in geliştirdiği modelden yola çıkmaktadır. Yapılan bu çalışmalarda genel izlem, zihinsel işlemlerin, o konuyla ilgili dil yapısının gelişimiyle arasındaki zaman bağlantısını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Mesela

bebeklerin “hepsi gitti” demeden önce nesne sürekliliğini kazandığı bazı bulgulara ortaya konulmaktadır. Bir başka bilişsel görüş ise çocuklar tarafından kullanılan erken dönemdeki zihinsel kavramların, duyulan dil kaidelerini keşfetmek amacıyla kullanıldığını söylemektedir. Bu görüşe göre çocuk konuşmayı anlamsal açıdan çözümlenmekte; kavram, nesne, hareket ve olaylar arasında var olan ilişkileri ortaya koymaktadır. Bu kurama göre; bebeklerin doğuştan itibaren hareketi yapan şahıs, hareket ve uygulanan kavramları ile bunlara benzer kavramlar hakkında bilgilerinin olduğunu öngörmektedir. Bu kurama göre, çocuk duyduğu bir konuşmayı anında var olan kavramlarla çözümlenmektedirler. Örneğin; “Kim kime ne yaptı?” sorusu yöneltilen bir çocuk uygulayan kişinin cümlelerin daima başında bulunduğunu söyleyebilmektedir. Çocuk öğrendiği bu kuralları, ilerleyen zamanlarda konuşmasına yansıtacaktır (Artar, 1998). Çocuk dili yetişkin dilinin daraltılmış biçimi olarak kabul edilebilmektedir. Bu varsayımdan hareketle, çocuk dili büyüklerin kullanmış olduğu dilin küçük ölçekli (micro) bir yansıması olarak kabul edilebilmektedir (Ergin, 2012).

Çocukların kullanmış oldukları dilin eksikliklerinden kaçınan Piaget, çocuk dilinde nicel olarak noksanlıktan söz etmenin mümkün olmadığını da vurgulamaktadır. Bu yaklaşım bizlere yetişkinler ile çocuklar arasındaki düşünme farkının niteliksel olabileceğini göstermektedir (Vygotsky, 1985).

Bununla beraber, yetişkinlerin kullandıkları dil esas alınarak yapılacak araştırmaların neticesinin de istenilen sonuca ulaştıramayacağı belirtilmektedir (Oksaar, 1980). Bilişsel gelişim ile dil gelişiminden hangisinin önce geliştiği üzerine hem Piaget ve arkadaşları hem de dilbilimciler, psikologlar farklı çalışmalar yürütmüş olmalarına rağmen dil gelişimi yeterli düzeyde olmayan çocuklar ile yürütülen çalışmalar, dil gelişiminde zihinsel becerilerin gerekli olduğunu ama dil ile zihinsel gelişimin birbirinden ayrı olabileceğini savunmaktadır (Özcan ve Topbaş, 1994).

2.4.4. Etkileşimci Kuram

Öncülüğünü Vygotsky' nin yaptığı etkileşimci kurama göre, dil kazanımının toplumsal bir süreç olduğu, dilin temel işlevinin ise iletişim olduğu savunulmaktadır. Bu kurama göre çocuğun dil gelişiminin hem anlamsal gelişime hem de toplumsal etkileşime bağlı olduğu üzerinde durulmaktadır. Kuramın savunucularından Vygotsky gelişimin en önemli şartlarından birinin toplumsal etkileşim olduğunu savunmaktadır. Bu gelişimin içinde bulunan çevre ve bu çevredeki insanların etkileşiminin mahsulü olduğunu savunmaktadır. Toplumun gelişimini sağlayacak bu etkileşimin ise dil vasıtasıyla mümkün olabileceğini düşünmektedir (Can, 2009).

Dil kazanımı ve bununla beraber dil ve iletişimle ilgili engellerin hem dil hem de iletişim olgularıyla birlikte incelenmesi gerekliliğini vurgulayan Bloom ve Lahey, iletişim amacıyla kullanılan dilin şekil ve muhteva bileşenlerinin ayrılmayacağı üzerinde durmaktadırlar. Bununla beraber dil kullanımı sosyal bir eylem olduğu için sosyal etkileşimin önemi üzerinde durmuşlar ve bu etkileşim için dil kullanımının önemini belirtmektedirler. Wells ise, etkileşim vasıtasıyla dil kazanımı üzerinde durarak karşılıklı konuşmalarda yani dialoglarda cümlelerin taşıdığı anlam üzerinde durmaktadır. Ayrıca Wells ilkökul ve okul öncesi dönem çocuklarıyla dil kazanım stratejileri konusunda araştırmalarda yapmaktadır (Mangır ve Erkan, 1987).

Bu kuramın savunucuları, çocukta dil kazanımını geliştirmek isteyen yetişkinlerin öncelikli olarak kendi konuşmalarını düzelterek, çocukların dil gelişim dönemlerini etkilememeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bebeğin, çevresindekilere vermek istediği mesaja dikkat çekmek için basit kelimeler ve kısa tümceler kullandığını bununla beraber ses tonunu da değiştirdiğini savunmaktadırlar (Bekir, 2004).

2.4.5. Pragmatik Kuram (Sosyolinguistik)

Morris (1938) tarafından ortaya konulan sosyolinguistik kuramda Morris dilde; söz dizimi, anlam bilgisi ve kullanım bilgisi olmak üzere üç boyutun olduğunu belirtmektedir. Bu boyutların birbirleriyle ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Fakat Dore (1979) gibi araştırmacılar ise, dilin niteliğini ve dil kazanımını açıklarken; dil, kavram ve kullanım bilgilerini birbirinden ayırmak gerektiğini vurgulamaktadırlar (akt: Bekir, 2004).

Dil gelişiminde, keşfetme yani meydana çıkarma yoluyla öğrenme ve etkileşim özellikle de anne ile bebek arasındaki iletişimin farklı boyutları ele alınarak sosyal bağlamın اهمیyeti üzerinde durulmaktadır. Bebeğin etrafında bulunan çevrenin dil öğrenmeye uygun bir yer olduğu belirtilmektedir.. Bu imkanlar Dil Destek Sistemi (Language Support System, LASS) olarak adlandırılmaktadır. Dil Destek Sisteminin görevi, konuşmadan elde edilen veriler ile çocuğun kelimenin anlamını, dilbilgisi kurallarını öğrenmesine olanak sağlamaktır. Format olarak adlandırılan ve bebek ile bebeğin ailesi arasındaki yerleşmiş davranış şekilleri, Dil Destek Sisteminin en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Bu formatlar en çok bebek ve annenin beraberce kitaplara bakması, saklambaç benzeri oyunlar oynaması, beden parçalarını bulduran oyunlar oynaması olarak sıralanabilmektedir. Format, diye adlandırdığımız bu temel yapılar, çocuğun ana dil elemanlarını öğrenmesini sağlamaktadır. Bebekler genel olarak, öncelikle hareketlerle eşleşen kelimeleri ezberlemektedir. Gelişimsel açıdan büyüyen çocuğun ailesi formata daha çok bileşen ilave ederek, formatı daha da karmaşık hale getirerek çocuğun formatını değiştirmektedir. Bu yol sayesinde dil yetenekleri birbiri üzerine ilave edilerek öğrenilmektedir. Çocuğun önceden kazandığı tepkiler yeni hareketlerle uygulanmaktadır. Formatların ilişkisi yanında ailede, dili basitleştirip, yarım ve yanlış olarak söylenen tümceleri düzeltip, dil gelişimi için kolaylaştırıcı ilişkiler hazırlamaktadır (Artar, 1998).

Bruner; dilin doğuştan getirilen bir yetenek olduğunu bununla beraber dil ile bilişin birbirinden ayrı ve müstakil geliştiğini kabul etmektedir. Fakat bu

yeteneklerin gruplanması esnasında sosyal bağlam ve kültür farklılıkları ile çevre etkeninin ve kişinin bireysel özelliklerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmaktadır. (Ergin, 2012).

Dilin gelişimini açıklamak için bilişsel süreçlerin gerekliliği kabul edilse ve yapılan gözlem sonuçları dil gelişimiyle paralellik gösterse bile belirtilen kuramlardan hiçbirisi tek başına dil kazanımını tam anlamıyla açıklayamamaktadır. “Çocuklar dili nasıl öğrenirler?” sorusuna ise henüz bir cevap bulunamamaktadır. Bununla birlikte, eğitimciler, dilbilimciler, sosyolinguistler, psikolinguistler araştırmaları sonucunda dil gelişiminde, insanın doğuştan getirdiği bilişsel bir kapasitenin olduğunu ve bunun çevre koşulları ile değiştirilebileceği görüşünde birleşmektedirler. Bu görüşün ışığında, dil kazanımı açıklanırken çevre ve kalıtımın etkilerini tam anlamıyla ayırmak oldukça zor olmaktadır. Değişik alanlarda, farklı bakış tarzları ve yöntemleriyle gerçekleştirilecek çocuk dili üzerine yapılan incelemeler dil gelişimini açıklamada önemli görülmektedir (Tulu, 2009).

2.5. Dil Gelişimini Etkileyen Etmenler

Yapılan çalışmalar çocuğun dil gelişimini etkileyen çok sayıda faktörün olduğunu göstermektedir. Bu değişkenlerden bazıları kalıtım gibi doğuştan getirilen etmenlerken bazıları da tamamen çevresel faktörlerin neticesinde ortaya çıkmakta ve dil gelişimini farklı derecelerde etkilemektedirler.

2.5.1. Kalıtım

Çocukların, dili kolaylıkla öğrenmelerini genler vasıtasıyla çocuğa aktarılan özellikler olarak açıklayan Chomsky, dil kazanımının doğuştan getirilen bir bilgi olduğunu ve bebeklerin beyinlerinin dil kazanımı programı ile kodlandığını savunmaktadır (Crain ve Lillo Martin, 1999).

Yeni doğan bir çocuk ana ve babasından getirdiği genler sayesinde belirli bir potansiyele sahip olarak dünyaya gelmektedir. Var olan potansiyelinin yanı

sıra dışı dünyadaki uyarıcılara da açık bir canlı olan bebeğin aldığı uyarıcılar onda var olan potansiyelin olumlu gelişmesine yardım edebileceği gibi olumsuz etkilenmesine de sebep olabilmektedir (Ergin, 2012).

2.5.2.Zekâ

Zekâ; duygusal, bilişsel ve fiziksel olarak tepki verme, öğrenme, anlama ve meydana gelen yeni durumlarla baş edebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Yavuzer, 2002). Çocuğun iki yaşına gelene kadar çıkarmış olduğu sesler ile zekâsı arasında herhangi bir ilişki olmamasına karşın, iki yaşından sonra zeka ve dil kazanımı arasında kuvvetli bir bağlantı olduğu görülmektedir (MEB, 2013; Dereli, 2003). Zeka seviyesi normal veya normalin üzerinde olan çocukların daha erken konuştukları görülmektedir (Dereli, 2003). Bu da dilin, zeka ile ilgili olarak geliştiğini göstermektedir. Dil gelişimi doğrudan bilişsel gelişime dayanmakta ve bilişsel uyum aşamaları algılama, kavram geliştirme ve dil gelişimiyle ilişkili olarak ilerlemektedir (Dereli, 2003).

Bebekliğin ilk evrelerinde dil kazanımı da diğer gelişim alanlarıyla beraber ilerlemektedir. Dil gelişimi, bilişsel gelişimin hem göstergesi hem de bilişsel gelişimi anlama aracı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle çocukların zeka düzeylerini belirlemek amacıyla uygulanan zeka testleri ancak dil öğrenildikten sonra geçerli sonuçlar verebilmektedir (Akt: Ergin, 2012).

2.5.3.Fizyolojik ve Yapısal Bozukluklar

Dil gelişiminin bütün basamaklarını normal şekilde geçirebilmesi için doğumdan başlayarak işitme duyusunda herhangi bir problem olmaması gerekmektedir. İşitme duyusunun sağlıklı olması, organik açıdan yeterli olması bunların yanı sıra sinir sistemi gelişiminde de bir anormallik olmaması dil gelişiminde önem oluşturmaktadır (Bekir, 2004).

Uzun süren ve şiddetli seyreden hastalıklar konuşmayı geciktirebilmektedir. Hastalıkla karşılaşan çocuk konuşmaya teşvik edilmemekle

beraber istekleri belirtmeden yerine getirilmektedir. Bu durum çocuğun dil gelişimini olumsuz yönde etkilenmektedir (Yavuzer, 1998).

2.5.4.Cinsiyet

Konuşmayı öğrenirken cinsiyetinde önemli bir etken olduğu vurgulanmaktadır. Kız çocuklar erkek çocuklara göre konuşmayı daha erken öğrenmektedirler. Erkek çocukların kurmuş oldukları tümcelerinin daha kısa ve çok yanlışlı olduğu, kelime dağarcıklarının ise daha sınırlı olduğu bulgulanmaktadır (Bekir, 2004; MEB, 2013).

Dil gelişiminde yaşamın ilk yıllarında çocukların anneyi örnek alarak hecelemeye başladıkları fakat ilerleyen dönemlere gelindiğinde ise, kız çocukları anneyi erkek çocuklarının ise babayı örnek aldıkları için cinsiyet farkı olmadığını belirlemektedir (Tulu, 2009).

2.5.5. Çevre

Dil gelişimini etkileyen en önemli etmenlerden biri de hiç şüphesiz ki çevredir. Çevre, çocuğu doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrasında etkileyen durumların tamamını içine almaktadır. Doğum öncesi dönemde annenin yeterli ve iyi beslenememesi, doğum esnasında olabilecek problemler ve doğum sonrasında ise, bebeğin beslenememesi, hastalanması, annenin bebekle ilgilenememesi gibi tüm koşulları içine almaktadır (Jersild, 1979).

Ailenin sosyoekonomik şartları da dil gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Sosyoekonomik durumu iyi olan aileler çocuğun konuşmasını destekleyici rol üstlendikleri için bu ailelerin çocukları daha erken ve düzgün konuşmaktadır (MEB, 2013).

Kalıtımsal olarak bir çok yeteneği özünde bulunduran çocuk, özünde bulunan bu özellikleri ortaya koymak için çevrenin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Kalıtım ve çevre dil gelişimi açısından birbiriyle etkileşim içinde

bulunmaktadırlar. Çevresel uyaranların yeterli olmadığı yerlerde büyüyen çocuklar dil düzeyi bakımından yeterli değildir, bu da dil gelişiminde çevrenin etkisini ortaya koymaktadır. Yalnızca kalıtım dil gelişiminde belirleyici olmamaktadır. Çocuğun genetik süreçleri ne olursa olsun uygun olmayan bir çevre gelişimi geciktirmekte, hatta engellemektedir. Fakat benzer çevre şartları altında aynı gelişim sonuçları da her zaman ortaya çıkmamaktadır. Bu durumda kalıtımın önemi ortaya çıkmaktadır. Benzer şekilde çevre de kalıttan müstakil olarak düşünülememektedir. Doğuştan getirdiğimiz özelliklerimizden biri olan zekanın belli bir kapasitesi bulunmaktadır. Çevre şartları bu kapasiteyi geliştirebileceği gibi gerilemesine de neden olabilmektedir. Bilişsel gelişim ile dil kazanımı birbiriyle ilişkili gelişim alanları olarak bilinmektedir (Temiz, 2002) .

Condon WS, Sander LW (1974) 'nin iki yüz ikizle beraber yürüttüğü araştırmasında bebekler 14. Aylık olduklarında hem ev hem de laboratuvar ortamında karakter, zihinsel durum ve dil yetenekleri açısından değerlendirmeye alınmıştır. Sonuçta, genetik mekânsal hafıza, sınıflandırma ve kelime anlayışı bakımından anlamlı bulunurken çevrenin dil gelişiminde etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (akt: Tulu, 2009).

2.5.6. Aile İlişkileri

Aile ortamında kullanılan dil, dil gelişimi konusunda önemli bir etken olarak görülmektedir. Yavuzer' e (1998) göre bakım evlerinde, aile ilişkileri olmadan yetişen çocuklar, aile içinde büyüyen çocuklara kıyasla daha az hecelerken , daha çok ağlamaktadırlar. Çocuğun aile fertleri ile sağlıklı ilişkiler kurması dil gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Annesi kendisiyle beraber mırıldanan ve heceleyen çocuk, annesi konuşmayandan daha önce konuşmaya başlamaktadır (akt: Gürocak, 2007). Serbest konuşma imkanı verilen çocuk, düşünme ve anlatma yetisini geliştirmek için zamana ihtiyaç duymaktadır. Çocuğun sözcükleri, doğrusu söylenerek düzeltilmeli, yanlış sözcükleri alaya alınmamalı veya bundan dolayı çocuk azarlanmamalıdır. Çocuğun sorularına

açık ve doğru cevaplar verilmeli, konuşma konusunda zorlanmamalıdır. Akranlarla kurulan iletişimde dil gelişiminde önemli görülmektedir (Bekir,2004).

Trawick Smith (1994) yetişkinlerin çocukları ile yaptıkları nitelikli konuşmaların dil gelişimini etkileyen en iyi yol olduğunu vurgulamaktadır (Gürocak, 2007). Çocukların en çok ilgisini çeken konuşmalar, o anda ilgisini çeken bir olay ya da nesne ile ilgili olan konuşmalardır. Ebeveyn ile çocuğun birbirleriyle karşılıklı konuştukları ve çocuğa konuşma imkanı verilen durumlar dil gelişimi için en uygun ortamlar olarak görülmektedir (Howe, 2001).

Zihinsel gelişim ve olgunlaşmaya bağlı olarak ortaya çıkan dil gelişimi; çocuğun içinde bulunduğu çevre koşullarından, aile ortamında kullanılan kelimelerden, anne babanın çocukla kurduğu iletişim biçiminden, nitelikli yaşantılardan etkilenmektedir (Erden ve Akman, 2001).

2.6. İki Dillilik

Dil, günümüzde bireyin bulunduğu topluma uymasının temel bir bileşeni sayılmaktadır. Topluma uymanın en önemli aracı olan dil, özellikle iki dil arasında kalmış ve her iki dil açısından da yeterli olmayan çocuklar için çok fazla önem taşımaktadır (Bekir, 2004). Gelişimsel farklılıkların veya gecikmelerin belirlenmesinde dil becerileri klinik açıdan önemli rol oynamaktadır. Dilin karmaşıklık düzeyi okul öncesi döneme gelindiğinde çevresel uyaranların da etkisiyle hızlı bir artış göstererek bireyin gelecekteki okuma-yazma süreçlerine bir ön koşul oluşturmaktadır. Başlangıçta dilin bileşenlerine ilişkin bilgiler alıcı düzeydeyken, zamanla, ifade edici düzeye ulaşmakta ve daha üst dil becerilerine doğru ilerlemektedir. Dil bileşenlerine ilişkin edinim hızı toplumdan topluma değişmektedir (Tarım, 2015).

Günümüz şartlarında Dünya'da yaşayan insanların büyük bir çoğunluğu iki ya da çok dillidir. Özellikle değişik nedenlerden ötürü evlerini, yurtlarını bırakarak farklı ülkelere yerleşmek zorunda kalan binlerce insan, kendi anadilleriyle birlikte mülteci olarak yaşamaya başladıkları ülkenin de dilini

öğrenmek zorunda bırakılmaktadır. Bununla birlikte yurt dışından ülkemize tatile gelip, buldukları yerde yeni yuva kuranlar da bulunmaktadır. Çalışmak, okumak veya gezmek amacıyla yurt dışına gidip orada kalan insanlar da mevcuttur. Bu durum insanların farklı diller geliştirip birbirini anlayamaz duruma gelişin önündeki engelleri kaldırmak için çok önemli görülmektedir (Bekir Şimşek, 2004).

Bireylerin hayatlarındaki tüm önemli ihtiyaçlarını her iki dilde de karşılayabilmeleri ikidillilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum iki veya çok dilli kişinin herhangi bir sorun olmaksızın bir dilden ötekine geçebilmesini şart koşmaktadır (Heuchert, 1989).

Yapılan bir çok bilimsel araştırmada (Cummins ve Swift, 1982; Oksaar, 1980) ana dile tam hâkimiyetin ikinci dili ve iki dilliliğin gelişimini kolaylaştırdığı belirtilmektedir. Yurtdışında yaşayan göçmen çocuklar ana dillerine tam hâkim olmadan birdenbire okul öncesine başlayan veya okula başlama yaşındayken ikinci dille karşı karşıya kalan ya da ikinci dille iletişime başlayan, bir şeyler başarmak zorunda kalan çocuklardır (Bekir Şimşek, 2004).

Ayrıca bu göçmen çocuklar okul öncesi eğitim kurumlarında ana dilin sıklıkla bastırılmasıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Ana dilin önemini kavrayamayan aile ve eğitimciler çocuğun anadil açısından baskılanması gerektiğini düşünmektedirler. Çocuğunun başarısız olmasından korkan ebeveyn, bulunduğu tüm ortamlarda yaşadığı ülkenin dilini konuşmakta ve anadili kullanmaktan çekinmektedir. Ana dilin tam anlamıyla öğrenmenin ikinci dil eğitimini kolaylaştıracağı gerçeği göz ardı edilmektedir. Hem ana dilin hem de yaşanan ülkeye ait olan dilin öğrenilmesinde etkili bir şekilde devam eden erken çocukluk eğitimi programları büyük katkı sağlamaktadır. Erken çocukluk programlarına ebeveyn katılımının önemi vurgulanmaktadır (Wortham, 1994). 1960'lı yıllardan itibaren çoğu ülkede gelişimi risk altında olan ve sosyokültürel yönden dezavantajlı olarak kabul edile çocuklar için erken çocukluk eğitimi programları uygulanmaktadır (Berk, 1991; Temel, 2000). Uygulanan bu programlarda dil eğitimine de büyük önem verilmektedir. Bu programlarla çocuklar bir çok alanda desteklenmektedir.

2.7. İlgili Araştırmalar

2.7.1. Yurt içi Araştırmalar

2015 yılında Gölcük, Okur ve Berumet sosyoekonomik seviyeleri düşük çocuklarla yaptıkları çalışmalarında, alıcı dil gelişimini ve hikaye anlama yeteneklerini arttırmak amacıyla müdahale programı geliştirmişlerdir. Alıcı dil becerilerini geliştirmek için hikaye okuma programı uygulamışlar ve yaptıkları analizler sonucunda, düşük sosyoekonomik düzeydeki okul öncesi çocuklarının kitap okuma programı ile alıcı dil gelişimlerinin arttığı sonucuna ulaşmışlardır. gözlemlenmiştir.

Koçak ve arkadaşlarının 2014 yılında, “ 60-72 Aylık Çocukların Türkçe Dil Kullanımı Düzeyleri Ve Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi” başlıklı bir çalışma yapmışlardır. Tarama modelinde yaptıkları araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, yaş, cinsiyet, aile eğitim durumu ve okul öncesi eğitime devam süresi ile dil gelişim seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunurken; doğum sırası ve kardeş sayısının ise anlamlı bir farklılık oluşturmadığı bulunmuştur.

Ergin 2012 yılında Konya ilinde yaşayan 5-6 yaş gurubundaki çocukların dil gelişimleriyle ilgili yaptığı çalışmasında, okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların dil gelişim seviyelerine; cinsiyet, yaş, sosyoekonomik seviye ve eğitim kurumuna devam etme süresi değişkenlerinin etkisini araştırmıştır. Sonuçta; çocukların dil gelişimleri ile yaşları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca bu yaş gurubundaki çocukların dil gelişimleriyle cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sosyoekonomik seviye ile dil gelişimi değişkeni arasında ise anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Okul öncesi eğitim alma süresi ile dil gelişim seviyesi arasında da anlamlı fark olduğu görülmüştür.

Demir (2011)' de yapmış olduğu çalışmasında, okul öncesi dönemde bulunan çocukların dil gelişimlerini ve bununla ilgili sorunları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada 0-6 yaş döneminde verilen eğitimin gerekliliği ve önemi üzerinde durulurken aynı zamanda dil gelişimine negatif yönde etki

yapan faktörlerin neler olduğu da açıklanmaktadır. Bu dönemde bulunan çocuklara verilecek eğitimin olumlu etkileri ortaya konulmaktadır. Ayrıca 0-3 yaşlarında çocukla kurulan iletişimde dil kurallarına uygun davranılmasının önemi vurgulanmaktadır. Erken dönemde verilen yabancı dil eğitiminin ise; dil, kültür ve kimlik yok olmasına neden olabileceği üzerinde durulmaktadır.

Şahin tarafından, yapılan çalışmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların dil gelişimleri ile anne okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki; yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim alma süresi, anne-baba eğitimi, ailenin aylık gelir miktarı ve sahip olunan çocuk sayısı değişkenleri açısından incelenmiştir. Sonuç olarak; Örneklemi oluşturan çocukların dil gelişimlerinin yaş ve cinsiyete bağlı olmadığı bununla beraber eğitim süresinin dil gelişimini etkilediği bulunmuştur. Ayrıca sahip olunan çocuk sayısı, gelir miktarı ve anne baba eğitim durumlarının dil gelişimini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Şahin, 2009).

Tulu (2009) 'da ana dili Türkçe olan ve olmayan (iki dilli) çocukların dil gelişimlerini; yaş, cinsiyet, uyruk, sosyoekonomik seviye, kardeş sayısı gibi değişkenler açısından incelemiştir. Çalışma örneklemini 4- 7 yaş aralığındaki çocuklar oluşturmuştur. Sonuçta; örneklemini oluşturan guruptaki çocukların dil gelişimlerine; uyruğun etkili olduğu bulunmuştur. İki dilli çocuklarda cinsiyetin dil gelişim seviyesine etkili olmadığı, tek dilli çocuklarda ise cinsiyetin etkili bir faktör olduğu bulunmuştur. İki dilli çocukların yapılan testlerden aldıkları ortalamalara bakıldığında ise yaş değişkeni ile dil gelişim seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca altı yaşa kadar doğru bilme oranı yaşın artmasıyla artarken yedi yaşta altı yaşa göre düşüş saptanmıştır.

2006 yılında Ünüvar tarafından yapılan çalışmada, Türkçe dil etkinliklerinin ifade edici dil düzeyine ve bakış açısı alma becerisine olan etkisini incelemiştir. Sonuçta; deney grubu ve kontrol grubunun ifade edici dil gelişim seviyeleri incelendiğinde, deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bununla beraber deney başlangıcındaki seviyeler ile 8 hafta sonraki değerler kıyaslandığında deney grubundaki çocukların son testleri anlamlı düzeyde

yüksek çıkmıştır. Kontrol grubunu oluşturan çocukların ise ön ve son testleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Deney grubunda bulunan çocuklar arasında; ifade edici dil düzeyleri bakımından incelendiğinde, ön ve son testleri değerleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Ayrıca deney grubunda yer alan kız ve erkekler karşılaştırıldığında ise, resimleri görevlerine göre tanımlama konusunda kız öğrencilerin daha başarılı olduğu bulunmuştur. Kontrol grubunda ki kız ve erkekler birbiriyle karşılaştırıldığında ise cinsiyetler arasında önemli bir fark olmadığı bulunmuştur.

İpek (2006)' da Bursa ilinde öğrenim gören ilköğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada, kelime hazinesi gelişimine sosyoekonomik seviye, cinsiyet gibi değişkenlerin etkisini incelemiştir. Veri toplama aracı olarak, Peabody Resim-Kelime Testi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucu; üst sosyoekonomik seviyedeki öğrencilerin lehine anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca kelime dağarcığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Almanya' da yaşayan 5 ve 6 yaşlarında okul öncesi eğitim alan Türk çocukları ile yapılan çalışmada, dil eğitim programının dil gelişimine etkisi araştırılmıştır. Deneysel desen kullanılan çalışmada dil eğitim programı günde 10 ila 30 dakikalık etkinlikler şeklinde 12 hafta boyunca uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, hem kontrol grubunu hem de deney grubunu oluşturan çocukların ön test ve son test sonuçlarının istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Dil gelişim programının Almanya' da yaşayan Türk çocuklarının dil gelişimlerini olumlu etkilediği görülmüştür (Bekir ve Temel; 2006).

Dereli ve Koçak (2005) 4-6 yaş grubunda olup okul öncesi eğitime devam eden çocukların ifade edici dil düzeylerini ve bakım tarzı ve anne-baba eğitim seviyesi bakımından incelediği araştırmasına 265 çocuk katılmıştır. Çalışmanın neticesinde, bakım tarzının ve anne eğitim seviyesinin dil gelişimi açısından önemli bir farklılığa sebep olurken, baba eğitim seviyesi ile dil gelişimi arasında bir fark bulunamamıştır.

Güler (2004)' te yaptığı çalışmasında, Türk çocuklarının alıcı dil yapılarını; cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitim seviyesi, çocuğun doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenlerine göre incelemiştir. Sosyoekonomik seviyeyi orta düzey olarak belirlemiş, okul öncesi eğitim alan çocukları örnekleme dahil etmiştir. Araştırmanın örneklemini çalışma evreninden seçilen 215 çocuk oluşturmuştur. Ölçek olarak Denver II Gelişimsel Tarama Testi (DGTT II) ve araştırmacı tarafından geliştirilen Alıcı Dil kontrol Listesi (ADKL) uygulanmıştır. Araştırmanın neticesinde, çocukların dil bilgisi yapılarını ve kelimeleri anlama seviyelerinin yaş arttıkça arttığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra cinsiyet, anne ve baba eğitim seviyesi, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerine göre ise çocukların dil bilgisi yapılarını ve kelimeleri anlama düzeylerinde farklılık görülmüştür fakat bu farklılık istatistiki açıdan anlamsız bulunmuştur.

Taner (2003) yılında ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişim düzeylerini cinsiyete göre karşılaştırdığı çalışmasında, okul öncesi eğitim alma durumu ve farklı sosyoekonomik düzeyleri değişken olarak kabul etmiştir. Araştırmanın örneklemini Bursa ilinde ilkokul birinci sınıflarda öğrenim görmekte olan 120'si kız, 120'si erkek; ayrıca 80'i alt, 80'i orta ve 80'i de üst sosyoekonomik seviyede olan toplamda 240 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Peabody Resim Kelime Testi kullanılmıştır. Okul öncesi eğitim alma durumuna göre veriler analiz edildiğinde, eğitim alanların dil gelişimlerinin almayanlara göre anlamlı şekilde farklı olduğu bulunmuştur. Sosyoekonomik seviye değişkenine göre ise; yüksek ve orta seviyedeki öğrencilerin dil gelişimlerinin alt sosyoekonomik seviyeye göre daha iyi olduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre ise; sonuçların erkek öğrenciler lehine olduğu görülmüştür.

Kabadayı (2002) "Çocukların Sosyoekonomik Durumlarının, Oyunlarında Kullandıkları Anadile Etkilerinin Sınıflandırılması" adlı çalışmasında çocukların sosyoekonomik düzeylerinin oyunlarında kullandıkları anadile etkisini incelemiştir. Sonuç olarak; sosyoekonomik seviyesi orta ve alt düzeyde olan çocukların, ekonomik açıdan üst seviyede olan çocuklara göre farklı dil fonksiyonlarına yöneldikleri gözlenmiştir.

2.7.2. Yurt dışı Araştırmalar

Sylvain ve arkadaşlarının 2015 yılında Erken çocukluk dönemindeki kısa süreli ikinci dil ve müzik eğitimi kalıcı beyin fonksiyon değişikliklerini uyarır. adlı çalışmada ise; Olaya ilişkin potansiyeller kullanılarak, Erken çocukluk döneminde müzik ve ikinci dil eğitiminin kalıcı ve anlık etkileri incelendi. Fransızca ya da müzik eğitimi alan 4-6 yaşlarındaki 36 çocuğun olaya ilişkin potansiyelleri, Fransızca da yer alan ünlüler ve acayip pasif müzik notaları için kaydedildi. Aşağıdaki eğitimde, her iki grup eğitilmiş durumda yükselmiş LDN (geç ayrımcı olumsuzluk) (müzik grupları- müzik notaları; Fransız grup- Fransız ünlüler) ve eğitimsiz durumda azalmış LDN gösterdi. Bu değişiklikler, geliştirilmiş (eğitilmiş) ses işlemleri ve ilgisiz (eğitimsiz) sesleri bastırmak için bir kapasite artışı yansıtmaktadır. 1 yıl sonra, Eğitim-kaynaklı beyin değişiklikleri devam etti ve yeni hemisferik (beyin lobu) değişiklikler görüldü. Sonuçta genç çocuklarda erken müdahalenin kalıcı sonuçlar için kanıt sağlar.

Mechelli, (2012) Londra Koleji Üniversitesi'nde 105 kişi üzerinde yapılan araştırmada 80 kişi iki dil bilenlerden oluşmaktadır. Yeni bir lisan öğrenmenin beyinde bilgiyi işleyen gri maddede farklılık oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca erken yaşta öğrenilen ikinci dilin beyni daha da geliştirdiği kaydedilmiştir. Çalışma neticesinde, yeni bir dil öğrenmenin beyni geliştirdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Pungello ve arkadaşları (2009)' da, Erken Çocukluk Dil Gelişiminde Sosyoekonomik Durum, Irk ve Ebeveynliğin Etkileri (2009) adlı çalışmalarında; SES, ırk, anne duyarlılığı ve negatif müdahaleci anne davranışları ile dil gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu amaçla 146 anne-çocuk ilişkisi 12 ve 24 ayda gözlemlendi (rastgele Afro-Amerikan ve Avrupalı Amerikalı kodlayıcılar tarafından kodlanan); dil yetenekleri 18, 24, 30 ve 36 aylarda değerlendirildi. Alıcı dil için; ırk yetenek seviyesi, ile anne duyarlılığı ve negatif müdahaleci anne davranışları ise büyüme oranı ile ilişkili bulundu. Anlamlı iletişim için; ırk, SES ve anne duyarlılığı büyüme oranı ile ilişkiliydi; ırk negatif müdahaleci anne davranış ve büyüme oranı arasındaki ilişkiyi azalttı öyle ki bu ilişki Avrupalı Amerikan

çocuklardan ziyade Afro-Amerikanlar için daha zayıftı. Sonuçta, ebeveyn duyarlılığının dil gelişimi için önemi ve negatif müdahaleci ebeveyn ve dil gelişimi arasındaki ilişkinin aile şartlarına bağlı olduğu görülmektedir. Gelecek çalışmalar; ırk farklılıkları bulunan, diğer demografik faktörler ve çocuklar tarafından tecrübe edilen dil girdilerindeki varyasyonları içeren, kültürel ve irksal dil gelişimini inceleyen geçerli indekslere ihtiyaç duyar.

Comboy ve Debra (2006), iki dil ve beyin gelişimini inceledikleri araştırmalarında, İngilizce-İspanyolca iki dilli 19-22 aylar arasında 30 bebekle araştırma örneklemini oluşturmuştur. Örneklemdaki bütün çocuklar, her bir dilde haftada 10 saat, doğal konuşucuların olduğu doğal ortamda dillere maruz bırakılmıştır. Çocuklardan 20'si, ev ortamlarında bir kişiyle her iki dili de maruz bırakılırken, 3 çocuk bir dil bir ebeveyn yöntemiyle ev ortamında iki dile de maruz bırakılmıştır. Çocuklardan 7 tanesi, bir dile bakıcıyla, diğer dilde de ev diline maruz bırakılmıştır. Verilerin toplanmasında sözcük dağılımı gelişimi için, MacArthur-Bates 'in İletişim Gelişim Envanteri-Sözcük ve Cümleleri kullanılmıştır. Çocukların sözcük hazinesinin belirlenmesi için dil ile ilgili potansiyel sonuçları (Event-related potentials- ERPs) her bir dilden 40 kelimedenden oluşan liste (10x2 bilinmeyen sözcük, 10x2 bilinen sözcük grubu) ebeveynler ve bakıcılara gönderilerek toplanmıştır. Ayrıca çocuklara elektro psikolojik test yapılmıştır. Beynin sağ ve sol loplarındaki Elektro ensefalogram sonuçları kaydedilmiştir. Sonuçta, beyinde dille ilgili düzenlemelerin beyin olgunlaşmasından ziyade dil ile ilgili deneyimlerle bağlantılı olduğu saptanmıştır (Comboy ve Debra, 2006).

Landry ve arkadaşları (2001) boylamsal araştırmalarında 282 çocuğu 5 yaşına kadar takip ederek, anne davranışlarının çocukların gelişimine etkisini incelemiştir. Erken çocukluk döneminden itibaren sürekli-tutarlı şekilde yüksek düzeyde ebeveyn yanıtlayıcılığıyla büyüyen çocukların standardize testlerle ölçülen dil, bilişsel ve sosyal gelişimlerinin yanıtlayıcı etkileşimin tutarsız sürdürüldüğü ebeveynlerle yaşayan çocuklardan daha yüksek olduğunu

ortaya çıkarmışlardır. Buna göre annenin erken dönemdeki yanıtlayıcılığı çocukların gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

Anne çocuk etkileşiminin en çok etkilediği gelişim alanlarından biri dil gelişimidir. Çocukla daha fazla iletişim kurma, çocuğa iletişim kurma için fırsat tanıma, çocuğun tepkilerine karşılık verme gibi annenin iletişime yönelik davranışları çocuğun hem alıcı hem ifade edici dil gelişimini ve iletişim becerilerini etkilemektedir. Anne-çocuk etkileşiminin, çocuğun özellikle dil becerileri üzerindeki etkisi pek çok çalışma ile belirlenmiştir (Chapman, 2000; Girolametto, 1999 ,2002; Hart ve Risley, 1995; Landry ve ark.,2001; Tamis Le-Monda ve ark., 2001; Yoder ve Warren, 1998). Bu çalışmalarda annelerin çocuklarıyla etkileşimindeki en önemli olgunun, annenin çocuğun sözel ipuçlarına karşı duyarlılığı ve yanıtlayıcılığı olarak belirlenmiştir. Annenin çocuğu ile etkileşiminde sıra alma becerilerini sergilemesi, çocuğuna yanıt vermesi için zaman ve fırsat sunması, basit ve açık yönergeler vermesi, sözel pekiştireçleri sık kullanması, çocuğun sözel ifadelerini uygun dil modelleri ile genişletmesi gibi özellikler annenin çocuğunun dilsel davranışlarına ilişkin duyarlı ve yanıtlayıcı olmasını yansıtmaktadır (Hart ve Risley,1995; Landry ve ark.,2001; Diken, 2009)..

3. BÖLÜM

YÖNTEM

İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin Türkçe ifade edici ve alıcı dil gelişim düzeyleri ve bu düzeylerin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu araştırmada betimsel bir desen kullanılmaktadır. Betimleme çalışmaları, sıradan detaylara dikkat kesilmeyi içerir ve günlük yaşamın yüzeysel, çok küçük ayrıntılarının soruşturmaya değer olduğunu vurgular. Çünkü bunlar özel bir bağlamda neyin olup bittiğinin anlaşılmasına yardım ederler ve gerçekliğin diğer katmanlarına ilişkin ipucu ve işaretler sağlarlar (Karasar, 2009). Çalışmada araştırma problemine bağlı olarak nicel veri toplama araçlarının kullanıldığı nicel yöntemle başvurulmaktadır.

3.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Van ili Tuşba ilçesi Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı toplam 5 resmi ilkokulun birinci sınıflarında öğrenim görmekte olan ve random yöntemle seçilen farklı sosyoekonomik düzeydeki 355 öğrenci oluşturmaktadır.

Öğrencilerin sosyoekonomik seviyeleri belirlenirken, anne ve babanın eğitim durumları; okur-yazar değil, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, ön lisans ve lisans üstü mezunu olarak belirlenip, her kademe için 1 puan verilmiştir. Ayrıca ailelerin aylık gelirleri hesaplanarak; gelirlerde sınıflandırılmıştır. Ailenin geliri ve anne-baba eğitim düzeylerinin toplamından elde edilen puanlar, kategorik olarak alt, orta ve üst olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

Tablo 1.Örnekleme oluşturan çocukların demografik özellikleri dağılımları

		F	%
Cinsiyet	Kız	183	51,5
	Erkek	172	48,5
	Toplam	355	100
Yaş	5 yaş	113	32,7
	6 yaş ve üzeri	242	67,3
	Toplam	355	100
Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu	Evet	260	73,2
	Hayır	95	26,8
	Toplam	355	100
Okula giden Kardeş Durumu	Var	222	62,5
	Yok	133	37,5
	Toplam	355	100
Evde Konuşulan Dil	Türkçe	185	52,1
	Kürtçe	170	47,9
	Toplam	355	100
Sosyoekonomik Seviye	Düşük	115	32,5
	Orta	166	46,7
	Yüksek	74	20,8
	Toplam	355	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi örnekleme oluşturan toplam 355 çocuğun 183’ü kız, 172’si erkektir. Çalışmaya katılan tüm çocukların % 32,7’si 5 yaşında iken, % 67,3’ü altı yaşındadır. Ayrıca 260 (%73,2) çocuk okul öncesi eğitim

almışken, 95 (%26,8) çocuk ise okul öncesi eğitim almamıştır. Evde konuşulan dil değişkenine göre örneklemeimiz incelendiğinde, 185 çocuk Türkçe , 170 çocuk ise evinde Kürtçe konuşulan ailelerden çalışmamıza katılmıştır. Okula giden kardeşi olan 222 (%62,5) çocuk, okula giden kardeşi olmayan 133 (%37,5) çocuk bulunmaktadır. Sosyoekonomik seviyeye göre örneklem incelendiğinde ise, 115 (%32,5) çocuk düşük sosyoekonomik seviyeden. 166 (46,7) orta seviyeden ve 74 (%20,8) çocuk da yüksek seviyeden araştırmaya katılmıştır.

Tablo 2.Örnekleme oluşturan çocukların yaşlarının minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri

	Minimum	Maksimum	$\bar{x}$	s
Yaş Yılı (Gün)	5,08 (1855)	7,33 (2675)	6,14 (2243)	0,47 (171)

Tablo 2' ye göre ortalama yaşları 6,14 olan çocukların, en küçüğü 5,08 yaşında iken, en büyüğü ise 7,33 yaşındadır.

3. 2. Veri Toplama Aracı

Çalışmada araştırma problemine bağlı olarak nicel veri toplama araçları kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırmacı tarafından geliştirilecek Kişisel Bilgi Formu ve İlkokul birinci sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin Türkçe ifade edici ve alıcı dil gelişimlerini ve dil gelişim düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılığın olup olmadığını tespit etmek için yapılandırılmış, geçerlik-güvenirliği yapılmış Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi (TİFALDİ) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. TİFALDİ dil testi, normalizasyonu ve standardizasyonu yapılmış, Türkçe' ye özgü hazırlanmış dil gelişim testi olduğu için çalışmamızda tercih edilmiştir.

3. 2. 1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formunda örnekleme oluşturan öğrencilere ve ailelerine yönelik sosyo-demografik bilgileri içermektedir. Araştırmanın alt problemlerine bağlı olarak hazırlanan Kişisel Bilgi Formunda; öğrencilerin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, okula giden kardeş sayısı, anne baba eğitim düzeyi, evde konuşulan dil ve yerleşim yeri değişkenlerine ilişkin sorular bulunmaktadır.

3. 2. 2. Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi (TİFALDİ)

Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Becerileri Testi (TİFALDİ) Kazak Berument ve Gül Güven (2010) tarafından geliştirilmiştir. Çocuklarda kelime kullanımı ve kazanımını değerlendirmek için kullanılan bir dil testidir. Dilin alıcı dil boyutunu ölçmek için alıcı dil testi ve ifade edici dil boyutunu ölçmek için de ifade edici kelime alt testi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu test, 2-12 yaş aralığında ve ana dili Türkçe olan çocuklara uygulanmaktadır. 20-35 dakikalık uygulama süresi yaşa göre değişiklik göstermektedir. TİFALDİ İfade Edici Dil Kelime Alt testi, çocuklara bireysel olarak uygulanabilecek ve basitten zora doğru sıralanmış toplam 95 karttan oluşturulmaktadır. Her kartın üzerinde cevabı tek kelimedenden oluşan somut resimlenebilen nesnelere ile hayvan, meslek, yiyecek gibi farklı kategorilerden resimler bulunmaktadır. Uygulama esnasında çocuğun resmin ne olduğunu söylemesi beklenmektedir. TİFALDİ Alıcı Edici Dil Kelime Alt testi, çocuklara birebir uygulanan, basitten zora doğru sıralanmış toplam 159 karttan oluşturulmaktadır. Her kart üzerinde çoktan seçmeli şekilde hazırlanmış, bir tanesi hedef sözcük olan dört resimden oluşmaktadır. Testte bulunan resimler ad, fiil, önadların eşit dağılımı ile farklı kategorilerdeki soyut ve somut resimlenebilen kelimelerden oluşturulmaktadır. Uygulama esnasında çocuğun sözel olarak söylenen hedef sözcüğü en iyi ifade eden resmi göstermesi istenmektedir.

Kazak Berument ve Gül Güven (2013) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. TİFALDİ test-tekrar test çalışması yapılmış, geçerlilik çalışması

kapsamında ise 6 yaş üstü çocuklar için WISC-R Zeka Testi, 6 yaş altında bulunan çocuklar için ise Ankara Gelişim Tarama Envanteri uygulanmış, ayrıca bütün yaş gruplarında Peabody Resim Kelime Testi de uygulanmıştır. Alıcı Dil Kelime Alt testi için iç tutarlılık katsayısı Cronbach's alpha= .98, İfade Edici Dil Kelime Alt testi için iç tutarlılık katsayısı Cronbach's alpha= .99 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada neticesinde testin güvenilirlik çalışması tekrar yapılmış Alıcı Dil Kelime Alt testi için iç tutarlılık katsayısı (α) .94, İfade Edici Dil Kelime Alt testi için iç tutarlılık katsayısı (α) .92 olarak hesap edilmiştir.

3.3. Veri Analizi

Çalışmanın nicel verileri değerlendirilirken istatistik paket programı kullanılmıştır. İstatistik tekniklerinden ortalama, standart sapma, minimum, maksimum, yüzde ve frekans değerleri ve veriler normal dağılım göstermediğinden non-parametrik testlerden Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerine bağlı olarak toplanmış olan nicel verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar sunulmuştur.

Tablo 3. Araştırmaya katılan öğrencilerin kronolojik yaşlarına göre ifade edici dil eş değeri yaş yıl dağılımları

İfade edici dil eşdeğer yaş		Kronolojik yaş		Toplam
		5 yaş	6+ yaş	
3	Yaş	7	5	12
	%	6,2%	2,1%	3,4%
4	Yaş	16	19	35
	%	14,2%	7,9%	9,9%
5	Yaş	38	34	72
	%	33,6%	14,0%	20,3%
6	Yaş	30	70	100
	%	26,5%	28,9%	28,2%
7	Yaş	13	38	51
	%	11,5%	15,7%	14,4%
8	Yaş	8	36	44
	%	7,1%	14,9%	12,4%
9	Yaş	0	16	16
	%	,0%	6,6%	4,5%
10	Yaş	0	7	7
	%	,0%	2,9%	2,0%
11	Yaş	0	9	9
	%	,0%	3,7%	2,5%
12	Yaş	1	8	9
	%	,9%	3,3%	2,5%
Toplam		113	242	355
%		100,0%	100,0%	100,0%

Tablo' 3' te araştırmaya katılan öğrencilerin kronolojik yaşlarına göre ifade edici dil eş değeri yaş yıl dağılımları gösterilmiştir. 5 yaşındaki öğrencilerden 23 tanesinin ifade edici dil eşdeğer yaşı takvim yaşından düşük -3 ve 4-, 38' inin takvim yaşıyla aynı ve 52' sinin de yüksek -6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12- olduğu görülmüştür. 6 yaşındaki öğrencilerin ise; 58' inin ifade edici dil eşdeğer yaşının kronolojik yaşından düşük -3, 4, 5- , 70' inin takvim yaşıyla aynı ve 114 tanesinin de yüksek -7, 8, 9, 10, 11 ve 12- olduğu görülmektedir.

Buna göre çalışmaya katılan öğrencilerden 108 tanesinin kronolojik yaşı ile takvim yaşı aynı bulunmuştur. 81' i ifade edici dil gelişimi açısından düşük iken 166 öğrencinin ifade edici dil eşdeğer yaş puanı da yüksek olarak bulunmuştur.

Tablo 4. Araştırmaya katılan öğrencilerin kronolojik yaşlarına göre alıcı dil eş değeri yaş yıl dağılımları

Alıcı dil eşdeğer yaş		Kronolojik yaş		Toplam
		5	6+	
3	Yaş	6	3	9
	%	5,3%	1,2%	2,5%
4	Yaş	14	21	35
	%	12,4%	8,7%	9,9%
5	Yaş	46	38	84
	%	40,7%	15,7%	23,7%
6	Yaş	27	77	104
	%	23,9%	31,8%	29,3%
7	Yaş	16	51	67
	%	14,2%	21,1%	18,9%
8	Yaş	3	40	43
	%	2,7%	16,5%	12,1%
9	Yaş	1	11	12
	%	,9%	4,5%	3,4%
10	Yaş	0	1	1
	%	,0%	,4%	,3%
Toplam		113	242	355

Tablo 4' te araştırmaya katılan öğrencilerin kronolojik yaşlarına göre alıcı dil eş değeri yaş yıl dağılımları gösterilmiştir. 5 yaşındaki öğrencilerden 20 tanesinin alıcı dil eşdeğeri yaş takvim yaşından düşük (3 ve 4), 46' sının takvim yaşıyla aynı ve 47' sinin de yüksek (6, 7, 8, 9, 10) olduğu görülmüştür. 6 yaşındaki öğrencilerin ise; 62' sinin ifade edici dil eşdeğeri yaşının kronolojik yaşından düşük (3, 4, 5) , 77' sinin aynı ve 103 tanesinin de yüksek (7, 8, 9, 10) olduğu görülmektedir.

Buna göre çalışmaya katılan öğrencilerden 108 tanesinin kronolojik yaş ile takvim yaş aynı bulunmuştur. 81' i ifade edici dil gelişimi açısından düşük iken 166 öğrencinin ifade edici dil eşdeğeri yaş puanı da yüksek olarak bulunmuştur.

Tablo 5. Örnekleme oluşturan çocukların ifade edici ve alıcı dil puanlarının dağılımı

		Minimum	Maksimum	$\bar{x}$	S
İFADE EDİCİ DİL	Ham Puan	10	87	49,62	12,03
	Standart Puan	60	136	104,05	14,01
	Eşdeğeri Yaş (yıl)	3	12	6,83	1,88
	Eşdeğeri Yaş (gün)	1095	4380	249	685
ALICI DİL	Ham Puan	19	93	62,85	16,29
	Standart Puan	64	136	102,68	12,75
	Eşdeğeri Yaş (yıl)	3	10	6,41	1,32
	Eşdeğeri Yaş (gün)	1155	3740	2341	481

Tablo 5' e göre, örnekleme oluşturan çocukların ifade edici dil testinden aldıkları en düşük ham puan 10, en yüksek puan ise 87 olmuştur ($\bar{x}=49,62$, $s=$

12,03). Söz konusu puanlar ifade edici dil yaşına yıl olarak dönüştürüldüğünde ise, en düşük yaş 3, en yüksek yaş ise 12 olarak bulunmuştur ($\bar{x}=6,83$; $s=1,88$). Yine aynı tabloda çocukların alıcı dil testinden aldıkları en düşük ham puanın 19, en yüksek ham puanın ise 93 olduğu görülmüştür ($\bar{x}=62,85$, $s=16,29$). Bulunan puanlar alıcı dil yaş yılına dönüştürüldüğünde ise, en düşük yaş 3 olarak bulunurken, en yüksek yaş ise 10 olarak ortaya çıkmıştır ($\bar{x}=6,41$, $s=1,32$). Alıcı dil en düşük yaş ile ifade edici en düşük yaş değerleri 3 yaş olarak bulunurken, en yüksek yaş değerleri ifade edici dil için 12 yaş iken alıcı dil için ise 10 olarak bulunmuştur. Çalışma yapılan örnekleme yer alan çocukların ifade edici dil gelişim seviyelerinin alıcı dil gelişim seviyesinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte bulgular, çocukların hem ifade edici hem de alıcı dil gelişimlerinin biyolojik yaşlarından farklı olduğunu göstermektedir. Bu farklılığın ortaya çıkmasında çocukların ev ortamlarında konuşulan dilin, okul öncesi eğitim alıp almamalarının, buldukları sosyoekonomik ortamın etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 6. Çocukların yaşlarına göre ifade edici ve alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları

		Yaş	n	$\bar{X}$	S	U	P	
İFADE EDİCİ DİL	Ham Puan	5 yaş	113	43,69	10,91	7614	.000	
		6 yaş	242	52,50	11,50			
	Standart Puan	5 yaş	113	102,51	11,79	7374	.000	
		6 yaş	242	108,83	14,98			
	Eşdeğer Yaş (yıl)	5 yaş	113	5,91	1,33	7724	.000	
		6 yaş	242	7,27	1,95			
	Eşdeğer Yaş (gün)	5 yaş	113	2156,94	484,43	7724	.000	
		6 yaş	242	2654,50	710,24			
	ALICI DİL	Ham Puan	5 yaş	113	54,66	15,36	7870	.000
			6 yaş	242	66,82	15,23		
Standart Puan		5 yaş	113	103,14	12,26	7600	.000	
		6 yaş	242	109,46	13,01			
Eşdeğer Yaş (yıl)		5 yaş	113	5,77	1,13	7870	.000	
		6 yaş	242	6,72	1,29			
Eşdeğer Yaş (gün)		5 yaş	113	2106,72	413,23	7870	.000	
		6 yaş	242	2455,48	472,35			

*p< 0.05

Tablo 6' da çocukların yaşlarına göre, ifade edici ve alıcı dil puanları ile yaşları arasındaki ilişki incelenmiştir. İncelenen örnekleme 5 yaşındaki bireyler ile 6 yaşındaki bireylerin puanlarının karşılaştırılması veriler normal dağılmadığı için Mann Whitney U testi ile yapılmıştır. 5 yaş için ifade edici dil standart puan ($\bar{X}$ =102,51, s= 11,79) iken 6 yaş için bu değer ($\bar{X}$ =108,83, s=14,98) olarak bulunmuştur. Benzer şekilde ifade edici dil eşdeğer yaşlar arasında da 5 yaş için ($\bar{X}$ =5,91 ,s=1,33) iken 6 yaş için ifade edici dil eşdeğer yaş ise; ($\bar{X}$ = 7,27, s= 1,95) olarak bulunmuştur.

Alıcı dil puanları ile yaş arasındaki ilişkiyi de tablo 4' ten görebiliriz. 5 yaş için alıcı dil standart puanı ($\bar{X}$ =103,14, s= 12,26) iken 6 yaş için bu değer ($\bar{X}$

=109,46, s= 13,01)' dir. Alıcı dil eşdeğer yaşları karşılaştırıldığında ise; 5 yaş için ($\bar{x}$ =5,77, s= 1,13), 6 yaş ise ($\bar{x}$ =6,72, s=1,29)' dur. Yapılan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak farklılık olduğu görülmüştür. Kronolojik yaş arttıkça alıcı dil ve ifade edici dil puanları artmaktadır. Bu bulgudan hareketle, biyolojik yaşın ifade edici dil ve alıcı dil yaşını da etkilediği söylenebilir.

Tablo 7. Çocukların cinsiyetlerine göre ifade edici ve alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları

		Cinsiyet	n	$\bar{x}$	S	U	P
İFADE EDİCİ DİL	Ham Puan	Kız	183	48,77	10,82	13911	.059
		Erkek	172	50,53	13,16		
	Standart Puan	Kız	183	102,85	12,77	13846	.050
		Erkek	172	105,33	15,13		
	Eşdeğer Yaş (yıl)	Kız	183	6,64	1,69	14104	.091
		Erkek	172	7,01	2,04		
	Eşdeğer Yaş (gün)	Kız	183	2426,72	619,75	14104	.091
		Erkek	172	2561,28	744,84		
ALICI DİL	Ham Puan	Kız	183	62,86	16,25	15684	.956
		Erkek	172	62,84	16,37		
	Standart Puan	Kız	183	102,71	12,45	15676	.949
		Erkek	172	102,65	13,09		
	Eşdeğer Yaş (yıl)	Kız	183	6,39	1,27	15668	.942
		Erkek	172	6,43	1,36		
	Eşdeğer Yaş (gün)	Kız	183	2333,28	465,62	15668	.942
		Erkek	172	2350,29	500,03		

*p< 0.05

Tablo 7' de ise, çalışmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre, ifade edici dil ham puan, standart puan ve eşdeğer yaş puanları ile cinsiyet arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Değerlerin hiç birinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Alıcı dil ham puan, alıcı dil standart puan ve alıcı dil eşdeğer yaş

puanları ile cinsiyet arasındaki farka bakıldığında da anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu da bize ifade edici ve alıcı dil ham puan, standart puan ve eşdeğer yaş puanlarının cinsiyete bağlı olmadığını göstermiştir.

Tablo 8: Çocukların okul öncesi eğitim (OÖE) alıp almamalarına göre ifade edici ve alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları

		OÖE	n	$\bar{x}$	S	U	P
İFADE EDİCİ DİL	Ham Puan	Evet	260	53,05	10,08	5124	.000
		Hayır	95	40,22	11,96		
	Standart Puan	Evet	260	107,40	12,46	6119	.000
		Hayır	95	94,89	13,95		
	Eşdeğer Yaş (yıl)	Evet	260	7,29	1,81	5159	.000
		Hayır	95	5,55	1,42		
	Eşdeğer Yaş (gün)	Evet	260	2661,17	661,36	5159	.000
		Hayır	95	2028,68	518,38		
ALICI DİL	Ham Puan	Evet	260	66,97	14,44	5900	.000
		Hayır	95	51,56	15,77		
	Standart Puan	Evet	260	105,25	11,76	7400	.000
		Hayır	95	95,65	12,76		
	Eşdeğer Yaş (yıl)	Evet	260	6,73	1,23	5921	.000
		Hayır	95	5,53	1,13		
	Eşdeğer Yaş (gün)	Evet	260	2458,25	452,12	5921	.000
		Hayır	95	2022,05	413,31		

*p< 0.05

Tablo 8' de çalışmaya katılan öğrencilerin okul öncesi eğitim alıp almamaları ile ifade edici dil puanları arasındaki ilişki incelenmiş ve ifade edici dil ham puan, ifade edici dil standart puan ve ifade edici dil eş değer yaş puanları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Bu sonuçlar okul öncesi eğitim almanın dil gelişimini olumlu etkilediğini göstermektedir.

Alıcı dil ham puan, standart puan ve eş değer puan ile okul öncesi eğitim alıp almama durumu incelendiğinde de aradaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. Okul öncesi eğitim alan çocukların ifade edici ve alıcı dil gelişimlerinin okul öncesi eğitim almayanlardan farklı olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlardan yola çıkılarak okul öncesi eğitimin dil gelişiminin her iki boyutunu da desteklediği söylenebilir.

Tablo 9. Çocukların evde konuştukları dile (EKD) göre ifade edici ve alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları

		EKD	n	$\bar{x}$	S	U	P
İFADE EDİCİ DİL	Ham Puan	Türkçe	185	56,99	8,16	3574	.000
		Kürtçe	170	41,59	10,30		
	Standart Puan	Türkçe	185	111,38	11,47	5527	.000
		Kürtçe	170	96,08	12,03		
	Eşdeğer Yaş (yıl)	Türkçe	185	7,93	1,74	3544	.000
		Kürtçe	170	5,62	1,13		
Eşdeğer Yaş (gün)	Türkçe	185	2896,54	635,17	3544	.000	
	Kürtçe	170	2051,59	413,50			
ALICI DİL	Ham Puan	Türkçe	185	72,28	11,99	4614	.000
		Kürtçe	170	52,59	14,01		
	Standart Puan	Türkçe	185	108,77	10,43	6590	.000
		Kürtçe	170	96,06	11,71		
	Eşdeğer Yaş (yıl)	Türkçe	185	7,18	1,09	4440	.000
		Kürtçe	170	5,58	1,01		
	Eşdeğer Yaş (gün)	Türkçe	185	2620,92	399,77	4440	.000
		Kürtçe	170	2037,47	366,28		

*p< 0.05

Türkiye farklı dillerin konuşulduğu bir ülkedir. Araştırmaya katılan çocukların da ülkemizin ve güzel şehrimizin konumu itibariyle evlerde konuşulan diller açısından farklılık göstermektedir. Çalışmanın örnekleme de bölgede yaşayan insanlardan seçildiği için evlerinde Türkçe ve Kürtçe konuşulan ailelerin çocuklarından oluşmaktadır. Tablo 9' da de evde konuşulan bu farklı

dillerin çocukların ifade edici ve alıcı dil ham puan, standart puan ve eşdeğer yaş puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Veriler parametrik dağılmadığı için bu değerler arasındaki ilişki Mann Whitney U testi ile değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda da ifade edici ham puanlar ile evde konuşulan dil arasındaki ilişkiye bakıldığında, evinde Türkçe konuşulan çocukların Kürtçe konuşulan çocuklara göre puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı şekilde tüm değerlerde de anlamlı bir fark bulunmuştur. Evde konuşulan dil, çocukların Türkçe ifade edici ve alıcı dil gelişimi üzerinde etkilidir. Evinde sürekli Kürtçe konuşulan bir çocuk okul ortamına geldiğinde ise daha önce maruz kalmadığı bir dil olan Türkçe ile karşılaşmakta, bu da, çocukların hem ifade edici, hem de alıcı dil puanlarını düşürmektedir.

Tablo 10. Çocukların okula giden kardeşi (OGK) olup olmamasına göre ifade edici ve alıcı dil puanlarının Mann Whitney U testi sonuçları

		OGK	n	$\bar{x}$	S	U	P
İFADE EDİCİ DİL	Ham Puan	Evet	222	48,67	11,31	12855	.041
		Hayır	133	51,21	13,04		
	Standart Puan	Evet	222	102,73	13,39	12799	.036
		Hayır	133	106,27	14,75		
	Eşdeğer Yaş (yıl)	Evet	222	6,62	1,69	12762	.032
		Hayır	133	7,16	2,11		
	Eşdeğer Yaş (gün)	Evet	222	2417,13	619,33	12762	.032
		Hayır	133	2616,92	770,12		
ALICI DİL	Ham Puan	Evet	222	60,55	15,63	11418	.000
		Hayır	133	66,69	16,69		
	Standart Puan	Evet	222	100,68	12,41	11394	.000
		Hayır	133	106,03	12,67		
	Eşdeğer Yaş (yıl)	Evet	222	6,21	1,21	11455	.000
		Hayır	133	6,75	1,42		
	Eşdeğer Yaş (gün)	Evet	222	2268,27	441,62	11455	.000
		Hayır	133	2463,81	521,92		

*p< 0.05

Tablo 10 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan 355 çocuktan 222'si okula giden kardeşi olduğunu belirtirken, 133'ü ise okula giden kardeşinin olmadığını belirtmektedir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, okula giden kardeşi olanların ifade edici dil ham puanı ($\bar{x}=48,67$ s=11,31) bulunurken, okula giden kardeşi olmayanların ifade edici dil ham puanı ($\bar{x}=51,21$ s=13,04) olarak bulunmaktadır. Okula giden kardeşi olanların ifade edici dil eşdeğer yaşı ($\bar{x}=6,62$; s=1,69) okula giden kardeşi olmayanların ifade edici dil eşdeğer yaşı ise; ($\bar{x}=7,16$; s=2,11) olarak hesaplanmaktadır.

Alıcı dil puanları incelendiğinde ise; okula giden kardeşi olanların alıcı dil ham puanları ($\bar{x}=60,55$; s=15,63), okula giden kardeşi olmayanların ise alıcı dil ham puanları ($\bar{x}=66,69$; s= 16,69) olarak tabloda görülmektedir. Aynı grubun alıcı dil eşdeğer yaşları ise; okula giden kardeşi olanlarda ($\bar{x}=6,21$; s=1,21) ve okula giden kardeşi olmayanlarda ise ($\bar{x}=6,75$; s=1,42) olarak bulunmaktadır.

Tablo 11. Çocukların sosyoekonomik seviye (SES) lerine göre ifade edici dil puanlarının Kruskal Wallis testi ve ikili grup karşılaştırma sonuçları

		SES	N	$\bar{X}$	S	K W	P	İkili Grup Karşılaştırmalar
İFADE EDİCİ DİL	Ham Puan	Düşük	115	42,81	11,51	95,876 (df 2)	.000	.000 (Düşük-Orta)
		Orta	166	49,89	10,49			.000 (Düşük-Yüksek)
		Yüksek	74	59,62	8,42			.000 (Orta-Yüksek)
	Standart Puan	Düşük	115	96,88	13,55	66,378 (df 2)	.000	.000 (Düşük-Orta)
		Orta	166	104,71	11,17			.000 (Düşük-Yüksek)
		Yüksek	74	113,76	14,28			.000 (Orta-Yüksek)
	Eşdeğer Yaş (yıl)	Düşük	115	5,84	1,45	96,913 (df 2)	.000	.000 (Düşük-Orta)
		Orta	166	6,68	1,45			.000 (Düşük-Yüksek)
		Yüksek	74	8,67	2,01			.000 (Orta-Yüksek)
	Eşdeğer Yaş(gün)	Düşük	115	2131,13	528,54	96,913 (df 2)	.000	.000 (Düşük-Orta)
		Orta	166	2440,91	529,85			.000 (Düşük-Yüksek)
		Yüksek	74	3167,03	731,68			.000 (Orta-Yüksek)

*p< 0.05

Sosyoekonomik seviye değişkeni ile ifade edici dil ham puan, standart puan, eşdeğer yaş yıl ve eşdeğer yaş gün değerlerinin istatistiksel sonuçları Tablo 11' de görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre örnekleme oluşturan çocukların 115'i düşük, 166' sı orta ve 74' ü de yüksek sosyoekonomik seviyeye sahip ailelerin çocuklarından oluşmaktadır. Sosyoekonomik seviyenin ifade edici dil ham puan ile arasındaki ilişkiye bakıldığında sosyoekonomik seviyesi düşük grubun ($\bar{X}$ =42,81; s=11,51), orta grubun ($\bar{X}$ =49,89; s=10,49) ve yüksek olan grubun ise ($\bar{X}$ =59,62; s=8,42) olarak bulunmuştur. Sosyoekonomik seviye

ile ifade edici dil eşdeğer yaş verileri incelendiğinde düşük seviyede ($\bar{x}=5,84$; $s=1,45$), orta seviyede ($\bar{x}=6,68$; $s=1,45$) iken yüksek seviyede ($\bar{x}=8,67$; $s=2,01$) olarak bulunmuştur. İfade edici dil gelişimi sosyoekonomik seviye değişkenine göre incelendiğinde; sosyoekonomik seviyesi yüksek olan grubun ifade edici dil ham puan, standart puan ve ifade edici dil eşdeğer yaş puanlarının diğer gruplardan anlamlı şekilde farklı olduğu bulunmuştur. Ayrıca grupların ikili karşılaştırılmaları (düşük-orta, düşük-yüksek, orta-yüksek) da yapılarak, her grubun ifade edici dil puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bulgular, sosyoekonomik seviye değişkenin çocukların ifade edici dil ham puan, standart puan, eşdeğer yaş yıl ve gün puanlarını etkilediğini göstermektedir. Özellikle ifade edici dil gelişimi ile puanların sosyoekonomik seviyesi yüksek olan aile çocukları lehine daha yüksek olduğu görülmüştür. Düşük sosyoekonomik seviyeye sahip ailelerin çocukları ise, ifade edici dil gelişimi açısından puanları en düşük grup olarak görülmektedir.

Tablo 12. Çocukların sosyoekonomik seviye (SES) lerine göre alıcı dil puanlarının Kruskal Wallis testi ve ikili grup karşılaştırma sonuçları

		SES	n	$\bar{X}$	S	K W	P	İkili Grup Karşılaştırmalar
ALICI DİL	Ham Puan	Düşük	115	54,31	16,36	100,295 (df 2)	.000	.000 (Düşük-Orta)
		Orta	166	62,01	13,04			.000 (Düşük-Yüksek)
		Yüksek	74	78,01	11,61			.000 (Orta-Yüksek)
	Standart Puan	Düşük	115	97,23	13,68	66,281 (df 2)	.000	.001 (Düşük-Orta)
		Orta	166	102,12	10,18			.000 (Düşük-Yüksek)
		Yüksek	74	112,41	10,88			.000 (Orta-Yüksek)
	Eşdeğer Yaş (yıl)	Düşük	115	5,74	1,99	97,845 (df 2)	.000	.000 (Düşük-Orta)
		Orta	166	6,31	1,06			.000 (Düşük-Yüksek)
		Yüksek	74	7,68	1,12			.000 (Orta-Yüksek)
	Eşdeğer Yaş(gün)	Düşük	115	2096,96	437,81	97,845 (df 2)	.000	.000 (Düşük-Orta)
		Orta	166	2303,61	338,51			.000 (Düşük-Yüksek)
		Yüksek	74	2806,62	411,41			.000 (Orta-Yüksek)

*p< 0.05

Tablo 12' de sosyoekonomik seviye değişkeni ile alıcı dil ham puan, standart puan, eşdeğer yaş yıl ve eşdeğer yaş gün değerlerinin istatistiksel sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre, alıcı dil ham puanları sosyoekonomik seviyesi düşük grubun ($\bar{X}$ =54,31, s=16,36), orta grubun ($\bar{X}$ =62,01; s=13,04) ve yüksek olan grubun ise ($\bar{X}$ =78,01, s=11,61) olarak bulunmuştur. Sosyoekonomik seviye ile alıcı dil eşdeğer yaş verileri incelendiğinde düşük seviyede ($\bar{X}$ =5,74, s=1,99), orta seviyede ($\bar{X}$ =6,31, s=1,06) iken yüksek seviyede ($\bar{X}$ =7,68, s=1,12) olarak bulunmuştur. Alıcı dil gelişimi sosyoekonomik seviye değişkenine göre incelendiğinde; sosyoekonomik seviyesi yüksek olan grubun alıcı dil ham puan, standart puan ve alıcı dil eşdeğer yaş puanlarının diğer gruplardan anlamlı şekilde farklı olduğu bulunmuştur. Ayrıca grupların ikili karşılaştırmaları (düşük-orta, düşük-

yüksek, orta-yüksek) da yapılarak, her grubun alıcı dil puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Alıcı dil gelişim puanları da ifade edici dil gelişim puanları gibi sosyoekonomik seviyesi yüksek olan grup lehine sonuçlanmıştır.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Araştırmanın sonunda ortaya çıkan ilk bulgu, birinci alt problemimiz olan İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin Türkçe ifade edici dil gelişim düzeylerini ortaya koymak amacıyla yapılan istatistik sonuçlarına göre, çalışmamızın örneklemini oluşturan öğrencilerin kronolojik yaş ortalamaları; 6,14 iken ve ifade edici dil eşdeğer yaş yılı ise; 6,82 olarak bulunmuştur. Araştırmamızın örneklemini oluşturan çocukların ifade edici dil gelişimleri kronolojik yaşlarından daha ileri bulunmuştur. Ayrıca Türkçe ifade edici ham puanı en düşük 10, en yüksek ham puanı ise 87 olarak bulunmuştur. Söz konusu puanlar ifade edici dil yaşına yıl olarak dönüştürüldüğünde ise, en düşük yaş 3, en yüksek yaş ise 12 olarak bulunmuştur ($\bar{x}=6,83$; $s=1,88$). Bulgular incelendiğinde ifade edici dil eşdeğer yaşı 3 olan 12 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerden 7 tanesi 5 yaşında iken, 5 tanesi ise 6 yaşındadır. Bununla beraber ifade edici dil gelişimi düşük olan öğrencilerin sosyoekonomik durumları incelendiğinde ise, 12 öğrencinin tamamının sosyoekonomik bakımdan düşük ailelerin çocukları oldukları görülmektedir. İfade edici dil eşdeğer yaşı 12 olan 9 öğrenci bulunmakta, bu öğrencilerden 8 tanesi 6 yaşında iken 1 tanesi ise 5 yaşındadır. Ayrıca sosyoekonomik durum açısından incelendiğinde de ifade edici dil düzeyi kronolojik yaşından büyük olan çocukların orta veya üst gruba dahil olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Kronolojik yaşı 5 olan çocukların ifade edici dil gelişimleri, kronolojik yaşı 6 olanlardan daha düşük bulunmuştur. Fakat genel sonuca bakıldığında ise ifade edici dil eşdeğer yaş yılının 6, 82 olduğu ve kronolojik yaş ortalamasının ise, 6,14 olduğu göz önüne alındığında örneklemini oluşturan çocukların ifade edici dil düzeylerinin takvim yaşlarından daha büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların yaşları söz konusu olduğunda 6 yaşında olanların ifade edici dil gelişim düzeyleri, 5 yaşındakilerden daha ileri bulunmuştur. Dil gelişim basamaklarını düşündüğümüzde de dilin özellikle 0-6 yaş arasında hızla ve her yıl bir önceki yılın üzerine koyarak geliştiği görülmektedir. Araştırma

sonucumuzda da 6 yaşındaki çocukların ifade edici dil gelişim seviyeleri daha ileri olarak bulunmuştur. Okula başlama yaşının 5 yaştan 6 yaşa çıkarılmasının doğru bir çalışma olduğunu göstermektedir. Ayrıca sosyoekonomik durumu düşük olan ailelerin çocuklarının ifade edici dil gelişim düzeyleri de en düşük seviyededir. Bunun nedeni ise, ekonomik durumu yeterli olmayan aileler çocuğun dil gelişimini destekleyebilecek yeterli kaynak ve materyale ulaşamamaktadır. Ayrıca anne ve babaların eğitim düzeyleri de okur yazar değil ya da ilkokul mezunu olduğu için çocuğun dilini geliştirebilecek etkinlikler konusunda yeterli olamamaktadırlar.

Çalışmamızın ikinci alt problemi olan ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin Türkçe alıcı dil düzeylerini ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmalar sonucunda ise; çocukların alıcı dil testinden aldıkları en düşük ham puanın 19, en yüksek ham puanın ise 93 olduğu görülmüştür ($\bar{x}=62,85$; $s=16,29$). Bulunan puanlar alıcı dil yaş yılına dönüştürüldüğünde ise, en düşük yaş 3 olarak bulunurken, en yüksek yaş ise 10 olarak ortaya çıkmaktadır ($\bar{x}= 6,41$ $s= 1,32$). Araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların kronolojik yaş ortalamaları; 6,14 iken alıcı dil eşdeğer yaş yılları; 6,41 olarak bulunmuştur. Alıcı dil eşdeğer yaşın kronolojik yaş ile olan ilişkisini gösteren tablo incelendiğinde, alıcı dil eş değer yaşı 3 olan 9 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerden 6 tanesi 5 yaşındayken sadece 3 tanesi 6 yaşındadır. Ayrıca alıcı dil eşdeğer yaş yılı düşük olan çocukların sosyoekonomik durumları incelendiğinde, bu çocukların düşük sosyoekonomik ailelerin çocukları oldukları da tespit edilmiştir. İfade edici dil gelişiminde olduğu gibi alıcı dil gelişiminde de yaşın ileri olması, ailenin sosyoekonomik seviyesinin orta veya üst olması çocuğun dil gelişimini olumlu olarak etkilemektedir.

Alıcı dil daha çok kavrama ile ilgilidir ve çocukların bir sözcüğün anlamını kavramalarını anlatmaktadır (San Bayhan ve Artan, 2007). Çocuklarda alıcı dil, ifade edici dilden daha önce gelişir. Örneğin çocuklar henüz on tane kelimeyi ifade edebilirken, elli tane kelimeyi anlayabilirler (Owens, 2005). Bununla beraber çocukların hem ifade edici hem de alıcı dil becerisinin gelişmesinde, doğumdan itibaren çocuklarla konuşmak; iletişim kurmak ve çocuklara bolca

sosyal uyaran vermenin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Güvendeğer, Doksat; 2011). Örnekleme oluşturan çocuklar incelendiğinde; kronolojik yaşlarının 5 ve 6 olduğu görülmektedir. İfade Edici Dil yaşları hesaplandığında ise; en düşük 3 ve en yüksek 12 yaş olarak hesaplanmaktadır. Bununla beraber aynı grubun Alıcı Dil yaşları hesaplandığında ise; en düşük 3 ve en yüksek 10 olarak bulunmaktadır. Meydana gelen bu farklılıkların çalışmanın örneklemini oluşturan farklı sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerin çocukları (alt, orta ve üst), ayrıca anne eğitim düzeyi (okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul, lise, lisans, yüksek lisans ve doktora) ve baba eğitim düzeyi (okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul, lise, lisans, yüksek lisans ve doktora) birbirinden farklı ailelerden gelen çocuklar olduğu için ifade edici ve alıcı dil puanları birbirinden çok farklı bulunduğu düşünülmektedir. Ayrıca Van ili nüfus özellikleri açısından ele alındığında evde konuşulan dil ile okulda konuşulan dilin birbirinden farklı olması ve çocukların bu farklılığa uyum sağlamada zorlanması ifade edici dil puanlarının ve alıcı dil puanlarının farklı çıkmasını açıklamaktadır. Cunningham 1993' te yaptığı çalışmada, dil gelişiminin, yetişkinlerin kullandığı dil, kitap okuma, hikaye anlatma, sorulara cevap verme, çocuğun söylediklerini tekrar etme, özel durumlarda çocukla konuşma gibi yaşantılarla bağlantılı olduğunu savunmaktadır.

Erşahin, Şafak tarafından 2016 yılında İstanbul ilinde MEB'e bağlı üç adet özel anaokulunda 90 adet 5-6 yaş grubundaki çocuk üzerinde yaptığı çalışmada katılımcıların takvim yaşları ile alıcı dil yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur; $t(89) = 26,165$; Analiz sonucunda katılımcıların alıcı dil yaşlarının normal yaşlarından yüksek olduğu kaydedilmektedir. Benzer bir bulgunun özel gereksinimli çocukların Türkçe dil gelişimlerinde görüldüğü saptanmıştır. Özer 2012' de Down sendromlu çocuklar ile normal gelişim gösteren çocukların alıcı dil ve ifade edici dil becerilerini karşılaştırdığı çalışmada ise her iki gruptaki çocuklarında takvim yaşı arttıkça ifade edici ve alıcı dil testlerinden aldıkları puanlarında arttığını belirtmektedir.

Çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişim puanları ile kronolojik yaşlarının birbirinden farklı çıkması beklenen bir sonuçtu. Bu farklılığın nedenlerinin

yapılan araştırmalarda; (Whedall ve Barry,1977; Öztürk,1995; San Bayhan ve Artan, 2007; Tümkiye, 2008; Erkan,2011; Yavuzer, 2012;) yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim alma durumu, evde konuşulan dil, kardeş sayısı ve ailenin sosyoekonomik durumu gibi değişkenler olduğu görölmektedir.

Musolino (2004), çocukların en geç 5 yaşında karmaşık anlamsal yapılarla ve sayılarla ilgili gerekli bilgilere sahip olduklarını belirtmektedir. Ayrıca yaş ilerledikçe zihinsel süreçlerin de geliştiğini bu sayede de dil gelişiminin daha karmaşık dil yapılarını anlayabilecek düzeye geleceğini belirtmektedir.

Kılıç da yaptığı araştırmada (2014), İlkokul birinci sınıfa devam eden 60-66-72 aylık öğrencilerin dil becerilerinin incelenmesi adlı çalışmasında, ilkokul birinci sınıf öğrencileri arasında 72 ay ve üzeri öğrencilerin dil becerileri düzeylerinin, 66-72 aylık öğrencilere göre daha yüksek olduğu, 66-72 aylık öğrencilerin dil becerileri düzeylerinin de 60-66 aylık öğrencilere göre daha yüksek olduğunu bulgulamaktadır.

Ergin (2012) "5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Düzeyleri ile Sosyal Kabul Durumları Arasındaki ilişkinin incelenmesi" adlı araştırmasında 5 yaş grubu çocukların PRKT aldıkları puan ortalamalarını $X = 45,07$ iken, 6 yaş grubu çocukların ise $X = 60,00$ olarak bulmuş ve yaş değişkenine göre anlamlı farklılaşma olduğu bulmuştur.4-7 yaş arasında okul öncesinde eğitim alamayan çocuklar üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya katılan çocuklar okul öncesi eğitimi almadıkları için gelişmesi beklenen alanlarda ilerleme kaydedememişlerdir. Sonuç olarak; yaş faktörüne göre çocukların alıcı dil düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu yapılan araştırma ile bulunmuştur (Yıldırım, 2008).Erşahin, şafak tarafından 2016 yılında İstanbul ilinde yapılan Okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özellikleri, alıcı dil ve dikkat becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi konulu çalışmasında 90 adet 60-72 ay aralığında çocuğun alıcı dil yaşı hesaplanmış ve 62-132 ay aralığında bulunmuştur. Okul öncesi dönemde alıcı dil yaşları ile kronolojik yaşları arasında istatistiksel olarak pozitif korelasyon bulunmaktadır. Bulgular çalışmamızın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Çalışmamızın alt problemlerine bağlı olarak cinsiyetin alıcı dil ve ifade edici dil gelişimi açısından önemli bir değişken olup olmadığına bakılmış ve yapılan istatistikler sonucunda, cinsiyetin anlamlı bir değişken olmadığı görülmüştür. Bu bulgu, daha önce yapılan kimi çalışma ile paralellik gösterirken kimi çalışma ile de çelişmektedir. Öztürk (1995) yaptığı araştırmada, erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin alıcı ve ifade edici dil puanları arasında istatistiksel olarak bir fark bulamadığını bildirmektedir. Temel ve arkadaşları 2001 yılında Türkiye’ de nüfusu iki yüz bin ve üstünde olan 21 ilde farklı sosyoekonomik düzeylerdeki 0-6 yaş çocuklarının dil gelişimlerini incelediği çalışmasında, çocukların cinsiyetlerine göre dil gelişimi puanları arasındaki farkı önemsiz bulmuştur. Erdoğan ve arkadaşlarının (2005) yılında alt sosyoekonomik bölgelerde anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların dil gelişim düzeylerini inceledikleri çalışmalarında da cinsiyete göre dil gelişim puanları arasında anlamlı bir fark bulamadıklarını kaydetmektedirler. Hem yapılan çalışma hem de yukarıda ifade edilen araştırma sonuçlarının aksine cinsiyetin dil gelişimini etkilediğini gösteren araştırmalar da mevcuttur. Sözelimi Reese ve Read’ in 2000 yılında yaptıkları alıcı ve ifade edici dil becerilerini ve kelime bilgisini incelediği çalışmalarında, cinsiyetin etkili bir değişken olduğunu ve kızların erkeklere göre daha çok kelime ürettiklerini bulmuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların Türkçe dil gelişimleri –hem ifade edici hem de alıcı dil- ile okul öncesi eğitim alıp almama durumu arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu fark okul öncesi eğitim almış çocukların lehine olan bir farktır. Çalışma sonucunda elde edilen bu veri, daha önce yapılan araştırmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Yaşamın ilk yılları tüm gelişim alanlarında olduğu gibi dil gelişiminde de önemlidir. Çocuğun vaktinin çoğunu aile ortamında geçirdiği düşünülürken, çocukların ve ailelerin bu konuda desteklenmesi önem arz etmektedir. Özellikle dezavantajlı çocukların dil gelişimlerinin desteklenmesinde okul öncesi eğitimin önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Fırsat eşitliği kapsamında başta dezavantajlı çocuklar olmak üzere çocukların okul öncesi eğitime dahil

edilmelerinin çocukların yararına olacağı açıktır. Nitekim bu bulgumuzu araştırmalarda desteklemektedir.

İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin ifade edici ve alıcı dil yeteneklerinin evde konuşulan dille olan ilişkisini araştırdığımız alt problemde de yapılan araştırmalara benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Araştırma bulguları incelendiği evde Türkçe konuşulan aile çocuklarının hem ifade edici hem de alıcı dil puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte evde konuşulan dili Kürtçe olan aile çocuklarının ifade edici ve alıcı dil puanlarının ise düşük olduğu görülmektedir. Bu durumda öğretmenlerin çocuklarla etkin iletişim içerisinde olmalarının, çocukların öğrenme potansiyelini geliştireceği açıktır. Çocuğun dil gelişimini desteklemesi; kendi kendine kavramları zihninde oluşturmasına yardım etmesi, kavramları doğru bir şekilde kullanması için çocuğu cesaretlendirip desteklemesi, yanlış öğrenmelerine engel olması ve yeni kavramlarla karşılaştırması çocuğun yararına olacaktır (Taşkın, 2013). Aksi durumda dil gelişimdeki eksiklik çocuğun diğer gelişim alanlarını da olumsuz etkilemektedir. Zira tüm gelişim alanlarının birbirleriyle ilişkili olduğu artık bilinen bir gerçektir.

Yapılan araştırma sonucunda sosyoekonomik seviye ile ifade edici dil testinden alınan puanlar incelendiğinde, düşük sosyoekonomik seviyedeki çocukların ifade edici dil puanlarının da düşük olduğu, ifade edici dil puanının yüksek sosyoekonomik seviye lehine olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, alıcı dil puanları ile sosyoekonomik seviye arasındaki korelasyona bakıldığında da alıcı dil puanının yüksek sosyoekonomik seviye lehine olduğu görülmektedir. Sosyoekonomik düzey yükseldikçe çocukların Türkçe dil puanlarının yükseldiği gözlenmektedir. Yaptığımız çalışmanın bulgularının alanyazında elde edilen verilerle uyumlu olduğu görülmektedir. Kılıç (2014)' te ilkokul birinci sınıfa devam eden 60-66-72 aylık öğrencilerin dil becerilerini incelediği araştırmasında, öğrencilerin dil beceri düzeylerinde sosyoekonomik düzeye göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bulguların sonucunda sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin dil becerileri ile sosyoekonomik düzeyi düşük ve orta olan öğrencilerin dil becerileri arasındaki anlamlı farklılığın sosyoekonomik

düzeyi yüksek olan öğrencilerin lehine olduğu görülmüştür. Ocak (2007)'in araştırması sonucunda ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişim düzeylerinin, ailenin ekonomik durumuna göre dağılımı incelenmiş ve sonuçta ailenin ekonomik durumunun çocukların dil gelişim düzeyinde farklılığa yol açan bir etken olduğu görülmüştür. Yüksek sosyoekonomik ve kültürel düzeyden gelen öğrencilerin dil gelişim düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşın düşük ve orta sosyoekonomik ve kültürel düzeyden gelen öğrencilerin, dili kullanmada çok da etkin olmadığı görülmüştür. Araştırmacı bu noktadan hareketle ailenin sosyoekonomik ve kültürel düzeyi yükseldikçe öğrencilerin okuma yazma başarılarının da artmakta olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Alt sosyoekonomik seviyedeki çocukların, dil ile ilgili deneyim sağlayabileceği zengin uyarıcı bir çevrenin olmayışı, ayrıca aile içerisinde kelime dağarcığının sınırlı oluşu, dili düzgün kullanan iyi bir modelin olmayışı bunun yanı sıra çocuklarla sözlü iletişimin yeterli olmayışı bu çocukların dil gelişiminde geride kalmalarına sebep olmaktadır (Erdoğan ve arkadaşları, 2005). İpek ve Bilgin (2007), Yıldırım (2008) yaptıkları çalışmalarında üst sosyoekonomik seviyedeki çocuklar lehine anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Öztürk(1995)' te yaptığı çalışmasında, ebeveynlerin eğitim durumunun çocuğun dil gelişimini çok yönlü olarak etkilediğini belirtmektedir. Anne babanın çocuk eğitimi konusunda ki bilgi tutum ve davranışlarının çocuğun dili öğrenmesinde ve kullanmasında önemli olduğunu savunmaktadır. (Öztürk,1995; Temiz,2002; Mussen ve ark., 1969; Seifert ve Hoffnung, 1987, akt:Temel, 2000)' e göre, eğitim durumu yüksek olan anne babalar çocuğun gelişim özelliklerini bilmekte ve çocuk eğitimi hakkında bilgisi bulunmaktadır. Bu tür aileler dil gelişimi için uygun ortamlar hazırlama konusunda da isteklidirler. Bununla birlikte çocuğun sorduğu sorulara daha ayrıntılı cevaplar verebilir, böylece kelime dağarcığının gelişmesine katkı sağlamış olurlar. Uygun uyarılar alan ve dili öğrenebilecekleri bir çevrede yetişen çocukların alıcı ve ifade edici dil puanlarının da yüksek olduğu gözlenmektedir. Alt sosyoekonomik seviyede ise, eğitim düzeyi açısından daha düşük ebeveynler bulunmaktadır.

Aile ortamında yeterli uyaran ile uyarılmayan, kendisine iyi bir model bulamayan ve sözcük dağarcığı kısıtlı bir ortamda yetişen çocuklar ise dil gelişimi açısından kronolojik yaşından daha geride bir gelişime sahip bulunmaktadır.

6. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulardan hareketle geliştirilen öneriler sunulmaktadır.

6. 1. Sonuçlar

Bu çalışmada ilkokul birinci sınıfa devam eden öğrencilerin Türkçe ifade edici dil ve alıcı dil gelişimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca çocukların Türkçe ifade edici ve alıcı dil puanları ile yaşları, cinsiyetleri, okul öncesi eğitim alma durumları, evde konuşulan dil, okula giden kardeş sayısı ve sosyoekonomik seviye değişkenleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

İlkokul birinci sınıfa devam eden öğrencilerin Türkçe ifade edici ve alıcı dil gelişim düzeylerini ortaya koymak amacıyla 5 ayrı ilkokulda 355 öğrenciye TİFALDİ (Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi) ve demografik bilgi formu doldurularak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, çocukların Türkçe ifade edici dil standart puanları 104,05; ifade edici dil eş değer yaş 6,82; alıcı dil standart puanları 102,68; alıcı dil yaş ise 6,41 olarak bulunmuştur. Türkçe ifade edici dil en düşük yaş 3, en yüksek 12; alıcı dil yaş en düşük 3, en yüksek ise 10 olduğu görülmüştür.

İfade edici dil puanları ile çocukların yaşları arasındaki ilişkiye bakıldığında; çocukların yaşlarına göre, Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi puanlarında gruplar arası anlamlı bir fark vardır. Anlamlı farkın 6 yaş çocukların lehine olduğu görülmektedir. Testi oluşturan diğer alt testlerde aynı farkın olduğu bulunmuştur.

İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin hem Türkçe ifade edici dil hem de alıcı dil puanları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Diğer bir ifadeyle Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Test' inden elde edilen bulgular, cinsiyetin okul öncesi dönemdeki ifade edici ve alıcı dil gelişimleri ile ilişkili bir değişken olmadığını ortaya koymuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların Türkçe dil gelişimleri –hem ifade edici hem de alıcı dil- ile okul öncesi eğitim alıp almama durumu arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Söz konusu fark okul öncesi eğitim almış çocukların lehine olduğu bulunmuştur. İfade edici dil puanları okul öncesi eğitim alma durumu karşılaştırıldığında ise, okul öncesi eğitim alan öğrencilerin ifade edici dil ham puanları 53,05; almayanların ham puanları ise, 40,22; ifade edici dil eşdeğer yaşları ise alanlarda 7,29; almayanlarda ise, 5,55 olarak kaydedilmiştir. Alıcı dil puanları ile okul öncesi eğitim durumlarının karşılaştırılmasında ise; okul öncesi eğitim alanların alıcı dil eşdeğer yaşları 6,73; almayanların alıcı dil eşdeğer yaşı ise, 5,53 bulunmuştur. Alıcı dil standart puanları da eşdeğer yaşlara benzer şekilde okul öncesi eğitim alanlarda alıcı dil ham puan 66,97; okul öncesi eğitim almayanlarda ise 51,56 olarak bulunmuştur. Okul öncesi eğitim alma durumuna göre çocukların ifade edici dil ham puanları karşılaştırıldığında, okul öncesi eğitim alanların çocukların, almayanlara göre dil ifade edici dil gelişimlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer bir bulgu da alıcı dil puanlarında bulunmuş ve okul öncesi eğitim alanların alıcı dil puanları almayanlardan daha yüksek çıkmıştır. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmenin ifade edici ve alıcı dil gelişimini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılabilir.

Evde konuşulan dilin Türkçe olup olmaması İlkokul birinci sınıf çocuklarının Türkçe dil gelişimlerini etkilemektedir. Evde konuşulan dil değişkenine göre değerlendirildiğinde; evde Türkçe konuşulan çocukların ifade edici dil eş değer yaşları 7,93; Kürtçe konuşulan evlerde ise; 5,62 'dir. Alıcı dil ile evde konuşulan dil arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, Türkçe konuşulan evlerdeki çocukların alıcı dil eşdeğer yaşları 7,18 iken Kürtçe dilinin kullanıldığı evlerdeki çocukların alıcı dil eşdeğer yaşları ise 5,58 olarak bulunmuştur. Evde

konusulan dil değişkenine göre bulgular incelendiğinde ise; Türkçe konuşulan evlerdeki çocukların hem ifade edici, hem de alıcı dil puanlarının; Kürtçe konuşulanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu da evde konuşulan dil ile eğitim dilinin aynı olduğu durumda çocukların dil gelişimlerinin daha iyi olduğunu göstermektedir.

Okula giden kardeş olup olmama durumu incelendiğinde ise; okula giden kardeşi olanların ifade edici dil ham puanları 48,67, eşdeğer yaşları ise, 6,62 iken; okula giden kardeşi olmayanların ise, ifade edici dil ham puanları 51,21 ve eşdeğer yaşları ise 7,16 olarak bulunmuştur. Alıcı dil puanları incelemesinde ise okula giden kardeşi olanların alıcı dil ham puanları 60,55, alıcı dil eşdeğer yaşları 6,21 iken; okula giden kardeşi olmayan grupta ise alıcı dil ham puan 66,69 ve alıcı dil eş değer yaş ise 6,75 olarak bulunmuştur. Okula giden kardeş olup olmaması değişkeni ile ifade edici ve alıcı dil gelişimi üzerinde negatif bir korelasyon bulunmuştur. Yani okula giden kardeşi olanların ifade edici ve alıcı dil puanları düşük çıkarken, okula giden kardeşi olmayanların ise ifade edici ve alıcı dil puanları daha yüksek bulunmuştur. Okula giden kardeşi olmayanlar evin büyük çocuğu olduğu sayısından yola çıkarak ilk çocukların dil gelişim puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Sosyoekonomik seviye ile ifade edici dil ham puanı arasında düşük seviyedekilerin puanı 42,81; orta seviye için 49,89 ve yüksek sosyo-ekonomik seviyedekilerin ifade edici ham puanları ise 59,62 olduğu görölmektedir. İfade edici dil eşdeğer yaşlarda benzer şekilde düşük seviye için 5,84; orta seviyede 6,68 ve yüksek seviyede ise 8,67 olarak bulunmuştur. Alıcı dil ham puanları düşük seviyede 54,31; orta seviyede 62,01 ve yüksek düzeyde de78,01 olarak bulunurken; alıcı dil eş değer yaşları ise düşük seviye de 5,74; orta da 6,31 ve yüksekte ise 7,68 olarak gözlenmiştir. Sosyoekonomik düzey yükseldikçe çocukların Türkçe dil puanlarının yükseldiği gözlenmektedir. Sosyoekonomik seviye ile ifade edici dil testinden alınan puanlar incelendiğinde, düşük sosyoekonomik seviyedeki çocukların ifade edici dil puanlarının da düşük olduğu, ifade edici dil puanının yüksek sosyoekonomik seviye lehine olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, alıcı dil puanları ile sosyoekonomik seviye

arasındaki korelasyona bakıldığında da alıcı dil puanının yüksek sosyoekonomik seviye lehine olduğu görülmektedir. Anne baba eğitim düzeyi, ailenin yıllık geliri değişkenlerin puanlanmasıyla elde edilen sosyoekonomik seviye verisine göre; dil gelişimi sosyoekonomik seviye ile pozitif yönlü bir korelasyon göstermektedir. Anne baba eğitim düzeyi ve ailenin yıllık geliri arttıkça çocukların da hem ifade edici hem de alıcı dil gelişim puanları artmaktadır.

6. 2. Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

Uygulayıcılara/Eğitimcilere:

- Evde konuşulan dil ile eğitim dili farklı olan çocukların dil gelişim seviyelerini arttırmak için öğretmenlere çocuğun evinde hangi dil konuşuluyorsa o dilin eğitimi verilebilir. Böylece çocuk okula geldiğinde kendisini evinde gibi rahat hisseder böylece öğrenme daha kolay gerçekleşir.
- Hayatın erken yılları olarak kabul edilen 0-8 yıllar çocukların dil gelişimi açısından çok önemlidir. Dilin gelişimi yeterli olmayan çocukların topluma uyumları araştırılabilir.
- Çocukları dil gelişimi alanında model aldığı anne-baba ve öğretmenlerin dil gelişimi konusunda kendilerini geliştirmeleri, özellikle ebeveynlerin dil gelişimi konusunda bilinçlendirilmesi.
- Anne-babaların çocuğun dil gelişimini desteklemek adına birlikte hikaye okuma, okuduklarını anlatma hatta canlandırma, anlatılan hikayelerin resmini yaparak kitap oluşturma gibi etkinliklerde bulunması.
- Okul öncesi eğitim alan çocukların dil gelişimlerinin almayanlardan anlamlı şekilde farklı bulunduğunu göz önüne alırsak, ailelerin okul öncesi eğitim hakkında bilgilendirilmesi ve teşvik edilmesi tavsiye edilebilir.

Araştırmacılara:

- Bu araştırmada ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin alıcı ve ifade edici dil becerilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu araştırmada incelenen konular ortaokula başlangıç dönemi olan 5. Sınıf öğrencileri için de incelenebilir.
- Evde konuşulan dili eğitim dilinden farklı olan çocukların okula başladıklarında daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olmak, gerekirse çocukların aileleri ile iletişime geçerek çocukların okula kolay uyum sağlaması sağlanabilir.
- Sosyoekonomik seviyesi düşük olan yerleşim yerlerinde yaşayan aileler için uygulanacak dil destek programlarının içeriğinin ne olması gerektiği araştırılabilir.
- Son yıllarda Türkiye'ye Suriye ve Irak'tan gelen çocukların ifade edici ve alıcı dil gelişimleri incelenebilir.
- Dil gelişimi düşük olan çocuklarda dil gelişimini olumsuz etkileyen etmenlerin neler olduğu nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak incelenebilir.
- Araştırma Van ilinde bulunan sosyoekonomik seviyesi farklı okullarda gerçekteşirilmifitir. Özel okullarda okuyan sosyoekonomik düzeyi yüksek olan iki dilli çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişim seviyelerini belirlemek amacıyla çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada sosyoekonomik seviye değişkeni belirlenirken anne babanın eğitim durumları ve ailenin yıllık geliri bilgileri birleştirilerek düşük, orta ve yüksek olarak belirlenmiştir. Dil gelişim düzeyleri ile anne baba eğitim durumları ve yıllık gelir arasındaki fark ayrı ayrı değerlendirilebilir. Özellikle çocuğun dil gelişimi konusunda daha etkin olan annenin eğitim durumu ve çocukla geçirdiği zamanı nasıl değerlendirdiği araştırılabilir.
- Araştırma, doğu illerimizden biri olan Van ilinde yapılmıştır. Sosyoekonomik seviyesi düşük, orta ve yüksek olarak belirlenen MEB

bağlı 5 ilkokulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini Hakkari, Bitlis, Diyarbakır, Muş, Ağrı gibi diğer doğu illerinde ve evlerinde iki dil konuşulan ailelerin çocuklarıyla gerçekleştirilebilir.

- Sosyoekonomik seviyesi düşük ve evde Kürtçe konuşulan ailelerde ebeveynlerin dil gelişimi alanlarını destekleyecek eğitim programları hazırlanıp, uygulanarak sonuçları araştırılabilir.
- Araştırmamızın sonucunda okula giden kardeşi olanların alıcı ve ifade edici dil gelişimleri beklenenin aksine daha düşük bulunmuştur. Okula giden kardeş değişkeni incelenirken, sosyoekonomik seviye sabit tutularak dil gelişim düzeyleri daha ayrıntılı incelenebilir.
- Sosyoekonomik seviye değişkeni sabit tutularak, evde konuşulan dil değişkenine göre çocukların dil gelişimleri daha ayrıntılı olarak incelenebilir. Böylelikle evde konuşulan dilin dil gelişimi üzerine olan etkisi bulunabilir.
- Araştırmanın örneklemini oluştururken, evinde farklı bir dil konuşulan çocuklarla araştırma yapılabilir. Bu çocukların aileleri ile de görüşme yapılarak dil gelişimi konusunda alınabilecek önlemler ve ailelerin ihtiyaçlarının belirlenebileceği çalışmalar bölge halkının dil gelişimi konusundaki yeterliliğini ortaya koyma ve eksikleri giderme açısından faydalı olabilir.
- Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi (TİFALDİ) kullanılmıştır. Bu bölgede yaşayan iki dilli çocukların dil gelişimlerini ölçmek amacıyla daha kapsamlı bir ölçek geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Artar, M. (1998). *Ankara' da yasayan 9-26 aylık çocuklarda aile bilgisine dayalı dil normlarının saptanması*. Ankara Üniversitesi: Doktora tezi.
- Ataman, A. (2004). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık.
- Atay, M. (2009). *Erken çocukluk döneminde gelişim 1*. (1. bs), Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aydın, A. (1999). *Gelişim ve öğrenme* Ankara: İstanbul.
- Aydın, F.Ö. (1997). *Başbakanlık sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumunda bulunan 5-6 yaş grubu çocuklara uygulanan dil eğitim programının dil gelişimine etkisi*. Gazi Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Bayhan, P. S., Artan, İ. (2012). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Baykan, S. (1994). *Kreş programı*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Baykoç Dönmez, N. (1986). *Çocuklarda dilin kazanılması, 4. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, Ankara.
- Bekir Şimşek, H. (2004). *Almanya'da okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu Türk çocuklarına uygulanan dil eğitim programının dil gelişimine etkisi*: Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Bekir Şimşek, H. ve Temel, F. (2006). Almanya'da okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu Türk çocuklarına uygulanan dil eğitim programının dil gelişim düzeyine etkisi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi* 18, 14-27.
- Bekman, S. ve Gürlesel, F. C. (2005). *Doğru başlangıç: Türkiye'de okul öncesi eğitim. TÜSİAD Raporu*.

Berk, L. E. (1991). *Child development*. Boston: Allynand Bacon Inc.

Berument Kazak S., ve Güven A.G. (2013). Türkçe ifade edici ve alıcı dil (Tifaldi) testi: alıcı dil kelime alt testi standardizasyon ve güvenilirlik geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(3), 192-201.

Berument Kazak S.,& Güven A.G. (2010). Türkçe ifade edici dil kelime alt testi kullanma kılavuzu.

Can, M. (2009). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının yaratıcı düşünme becerilerine drama eğitiminin etkisinin incelenmesi*. Ankara Üniversitesi: Basılmamış doktora tezi.

Can, N. ve Can, M. (2009). Yurtdışında bulunan Türk çocuklarının eğitimleriyle ilgili sorunları ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 112-130.

Cappelloni N., L. (2011). *Kindergarten teachers' perceptions of kindergarten readiness*. University of San Francisco: Unpublished dissertation.

Chapman, R. S.,Seung, H., Schwartz, S. E. ve Kay Raining Bird, E. (2000). Predicting languageproduction in children and adolescents with Downsyndrome: The role of comprehension. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 43, 340-350.

Conboy, B.T. and Debra, L. M. (2006). Two Language, One Developing Brain: Event Related Potenti alsto Words In Bilingual Toddlers. *Developmental Science*. 9(1): F1- F12.

Crain, S., & Lillo Martin, D. (1999). *An Introduction to Linguistic Theory and Language Acquisition*. USA: Blackwell Publishers.

Cummins, J ve Swift, J. (1982). Die SchwellenniveauunddieInterdependenz-Hypothese: Erklärungen zum Erfolgweisprachiger Erziehung. in: James Swift (Hrsg.). Bilingualeund Multikulturelle Erziehung. Verlag Königshausen & Neumann.

Cunningam, B. (1993). *Child development*. New York: Harper Collins Publishers.

Cüceloğlu, D. (1998). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dağabakan, F.,Dağabakan, D. (2007). *Dil ve çocukta dil gelişim kuramları*. http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/dilbilim_ana_02.php, adresinden 15 Aralık 2012 tarihinde edinilmiştir.

Davaslıgil, Ü.(1985). Farklı sosyoekonomik ve kültürel çevreden gelen birinci sınıf çocuklarının dil gelişimine okulun etkisi. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Demir, S. (2011). Okul öncesi dönemde dil gelişimi ve sorunları. *Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, 1, 38-49.

Demirkan Baytar, B. (2014). *Dil gelişimi sorunlarının ortaya çıkışında bakıcının rolü*. Maltepe Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

Denk, D. (2000). *Anaokuluna devam eden 6 yaş grubundaki çocukların alıcı dil gelişimi düzeylerine müzik eğitiminin etkisinin incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

Dereli (2003). *Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş arasındaki çocukların ifade edici dil düzeylerinin incelenmesi (Konya ili örneği)*. Selçuk Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

- Dereli, E. ve Koçak, N. (2005). Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş arasındaki çocukların ifade edici dil düzeylerinin bakım tarzı ve anne- baba eğitim düzeyi açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 245-253.
- Diken, Ö. (2009). *Ebeveyn davranışını değerlendirme ölçeği ve çocuk davranışını değerlendirme ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları*. Anadolu Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Duncan, G. J., Dowsett, C. J., Claessens, A., Magnuson, K., Huston, A. C., Klebanov, P. Ve Japel, C. (2007). School readiness and later achievement. *Developmental Psychology*, 43(6), 1428-1446.
- Erden, M., Akman, Y. (2001). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erdoğan, S., Bekir Şimşek, H. ve Erdoğan, A. (2005). Alt sosyoekonomik bölgelerde ana sınıfına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların dil gelişim düzeylerine bazı faktörlerin incelenmesi etkisinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, (1) ,234-241.
- Erkan, S., (2011). Farklı sosyoekonomik düzeydeki ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazır bulunuşluklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 186-197.
- Ergin, B. (2012). *5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeyleri ile sosyal kabul durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi,
- Erşahin, Şafak N. (2016). *Okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özellikleri, alıcı dil ve dikkat becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Beykent Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

Fişek, G., Yıldırım, M. (1983). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: MEB.

Girolametto, L.;Weitzman, E., Wiigs, M. ve Pearce, P. S. (1999). The relationship between maternallanguage measures and language development in toddlers with expressive vocabulary delays. *Journal of Speech Language Pathology*, 8, 364-374.

Glinz, H. (1970). *Deutsche syntax*. Stuttgart: Metzlersche Verlagsbuchhandlung,

Gölcük, M., Okur, Ş., & Berument, S. K. (2015). Düşük sosyoekonomik düzeydeki çocukların alıcı dil ve hikaye anlama becerilerini geliştirmeye yönelik kitap okuma müdahale programı. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 2, 89-96.

Gönen, M., ve Arı, M. (1989). Anaokuluna giden dört-beş yaş çocuklarına resimli kitaplarla yapılan eğitimin dil gelişimine etkisinin incelenmesi. *Eğitim VeBilim*,13(72).<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5824/1951> adresinden erişildi.

Gulino, J. (2008). Kindergarten readiness: a challenge. *Principal*, 87(5), 30-35.

Güler, T. (2004). *48-72 aylar arasındaki Türk çocuklarının alıcı dil yapılarının incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi: Doktora tezi.

Güneş, F. (2010). Ninnilerin çocukların dil ve zihinsel gelişimine etkisi. *ZfWT* 2(3), 27-38.

Gürocak, S. (2007). *Anasınıfına devam eden 60–72 ay çocukların dil gelişimi ve ince motor gelişimi açısından değerlendirilmesi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

- Güvendeğer, Doksat, N. (2011). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Som Kitap Yayınevi.
- Hart, B. ve Risley, T.R. (1995). *Meaning ful differences in the everyday experience of young American children*. Baltimore: Brookes.
- Heuchert, L. (1989). Materialienzur İnterkulturellen Erziehung im Kindergarten. Zweisprachigkeit, Herausgegeben von der Robert. Bosch Stiftung, Band 3, VWB Verlag für Wissenschaft und Bildung.
- Howe, M. J.A. (2001). *Öğrenme psikolojisi* (çev.: E. Kılıç). İstanbul: Alfa
- İpek, N. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim çağı çocuklarında kelime dağarcığı gelişimi. *İlköğretim Online*, 6(3).
- İpek, N. (2006). *İlköğretim çağı çocuklarında kelime dağarcığı gelişimi*. Uludağ Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Jersild, A. (1979). *Çocuk psikolojisi*. (çev.: G. Günce). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Justice, L. M., Bowles, R. P., Pence Turnbull, K.L., ve Skibbe, L. E. (2009). School readiness among children with varying histories of language difficulties. *Developmental Psychology*, 45(2), 460-476
- Kabadayı, A. (2002). Çocukların sosyoekonomik durumlarının oyunlarında kullandıkları anadile etkilerinin sınıflandırılması. *Dil Dergisi*, 112, 23-33.
- Karadeniz, H. K., (2013). *Otizmlili ve normal gelişim gösteren çocukların alıcı dil becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Akdeniz Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara
- Kılıç, S. (2014). *İlkokul birinci sınıfa devam eden 60-66-72 aylık öğrencilerin dil becerilerinin incelenmesi*. Marmara Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Kleeck, V.A.ve Schuele, C. M. (2010). Historical perspectives on literacy in earlychildhood. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 19(4), 341-355.
- Koçak, N., Ergin, B., Yalçın, H. (2014). 60-72 aylık çocukların Türkçe dil kullanımı düzeyleri ve etki eden faktörlerin incelenmesi. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(4), 100-106.
- Landry, S. H., Smith, K. E., Swank, P. R., Assel, M. A. ve Vallet, S. (2001). Does early responsive parenting have a special importance for children`s development or is consistency cross earlychildhood necessary. *DevelopmentalPsychology*, 37(3),387-403.
- Lemelin, J. P.,Boivin, M., Forget-Dubois, N., Dionne, G., Seguin, J. R., M., Vitaro, F., Tremblay, R. E., & Perusse, D. (2007). The genetic–environmenta letiology of cognitiveschool readiness and later academic achievement in early childhood. *Child Development*, 78(6), 1855-1869.
- Mangır, M. ve Erkan, S. (1987). *0-4 yaş arasındaki çocuklarda dil gelişimi*. Ankara: A.Ü. .Ziraat Fakültesi Yayınları. 1006-30.
- MEB (2013). Okul öncesi eğitim program. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

Mechelli, A. (2012). *Learning languages 'boosts brain'*. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/health/3739690.stm>, adresinden 15 Nisan 2012 tarihinde indirilmiştir.

Musolino, J. (2004). The semantics and acquisition of number words: integrating linguistic and developmental perspectives. *Cognition*, 93(2), 1-41.

Ocak, S. (2007). *İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişim düzeyleri ile ilk okuma yazma başarısı arasındaki ilişki*. Marmara Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

Oksaar, E. (1980). Spracherwerb, Lexicon der germanistischen Linguistik, (Der.). Tübingen. H.P.Althaus, H.Henne, H.E.Wiegand, Neimeyer. 433-439.

Owens, R. E. (2005). *Language development: An introduction*. Boston: Pearson Education.

Özcan, H.S. ve Topbaş, S. (1994). Dil ediniminde adıl kullanımı- normal ve özel gereksinimli öğrenciler arasında bir karşılaştırma. *VIII. Dilbilim Kurultayı Bildiri Kitabı*. İstanbul.

Özer, E. (2012). *Normal gelişim gösteren down sendromlu çocukların dil özelliklerinin karşılaştırılması olarak incelenmesi*. Ankara Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

Özer, H., (2013). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ana dil gelişimleri ile ikinci dil öğrenmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

- Öztürk, H. (1995). *Okulöncesi eğitim kurumlarına giden ve gitmeyen ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin alıcı ve ifade edici dil düzeyleri*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Pianta, R. (2003). Improving early school success. *Educational Leadership*, 60(7), 24.
- Pungello, E. P., Iruka, I. U., Dotterer, A. M., Mills-Koonce, R., & Reznick, J. S. (2009). The effects of socioeconomic status, race, and parenting on language development in early childhood. *Developmental Psychology*, 45(2), 544-557.
- Reese, E. ve Read, S. (2000). Predictive Validity of The New Zealand Macarthur Communicative Development Inventory: Words and Sentences. *Child Development*. 27, 255-266
- San Bayhan, İ. ve Artan, P. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sandstrom, C. I. (1971). *Çocuk ve gençlik psikolojisi*. İstanbul: Ü.U. E.F. Yayınları.
- Sarı, M.(2002). İki dilli çocukların çözümlene yöntemiyle okuma – yazma öğrenirken karşılaştıkları güçlükler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 108-122.
- Senemoğlu, N. (2012). *Kuramdan uygulamaya gelişim ve öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Smith, M. D., Damico, J. S. (1996), *Childhood language disorders*. New York: *Theime Medical Publishers, Inc.*

- Sylvain M., Yunjo L., Monika J. and Ellen B. (2015). Short-term second language and music training induces lasting functional brain changes in early childhood. *Child Development*, v86 n2 p394-406 Mar-Apr .
- Şahin, A. (2009). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların dil gelişimleri ile annelerin okuma ilgi ve alışkanlıkları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Şahin, N., ve Aksu, A. (1980). *Çocukla iletişim ve dil gelişimi*. TRT Çocuk Yayınları Semineri Program Planlama Dairesi Başkanlığı. Ankara: Can Matbaa.
- Tamis-LeMonda, C., Bornstein, M. ve Baumwell, L. (2001). Maternal Responsiveness and Children's Achievement of Language Milestones. *Child Development*, 72 (3), 748-767.
- Taner, M. (2003). *Okul öncesi eğitimi alan ve almayan farklı sosyoekonomik düzeylerdeki ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin dil gelişimlerinin karşılaştırılması*. Uludağ Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Taner, M. ve Başal, H. A. (2005). Farklı sosyoekonomik düzeylerde okul öncesi eğitimi alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 395-420.
- Tarım, Ş.D. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarında ikinci dil kazanımı. F. Turan, A. İpek Yükselen (Eds.) *Her yönüyle okul öncesi eğitim 2 Çocuk gelişimi 2: okul öncesi dönemde gelişim*. 87-102. Ankara: Hedef CS Basın Yayın.

- Taşkın, N. (2015). İlkokula hazır olma. F. Turan, A. İpek Yükselen (Eds.) *Her yönüyle okul öncesi eğitim 2 Çocuk gelişimi 2: okul öncesi dönemde gelişim*. 87-102. Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Taşkın, N. (2013). İlköğretime hazırbulunuşluluk ve hazırbulunuşluluğu etkileyen faktörler. (Ed. T. Erdoğan), *İlkokula hazırlık ve ilkokul programları*, Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Tekin, G. (2007). Helping at-risk young children through filial play therapy. *Association for Childhood Education International (ACEI), Annual International Conference & Exhibition (May 2-5, 2007)*. Oral presentation. Tampa, Florida, U.S.
- Temel, F. (2000). *Sıfır-altı yaş çocuklarında dil gelişiminin iki yüz bin ve üzerinde nüfuslu yirmi bir örnekleme araştırma sonuç raporu*. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi: Ankara.
- Temiz, G. (2002). *Okul öncesi eğitimin çocuğun dil gelişimine olan etkisi*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tierney, A. L. ve Nelson, C. A., (2009). Brain development and early learning research on brain development. *Zero To Three*. 30(2), 9-13.
- Topbaş, S. (2007). Sesbilgisel gelişim. S. Topbaş (Ed.), *Dil ve kavram gelişimi* (s. 75-108). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Topbaş, S. (2006). *Dil ve kavram gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Trawick, S. (1994). "Authentic Dialogue with Children: A Sociolinguistic Perspective on Language Learning" *Dimensions of Early Childhood*.

- Tulu, Y.(2009). *Ana dili Türkçe olan ve ana dili Türkçe olmayan (iki dilli) 4– 7 yaş çocukların dil düzeylerine etki eden faktörlerin incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Tümkaya, S. (2008). Dil gelişimi. M. Deniz (Ed.) *Erken çocukluk döneminde gelişim*. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım.
- Uyanık Ö., (2010). *Ankara örnekleminde Kaufman erken akademik ve dil becerileri araştırma testinin 61-72 aylık Türk çocuklarına uyarlanması*. Gazi Üniversitesi: Yayımlanmış yüksek lisans tezi.
- Ünüvar, G. (2006). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş çocuklarında, zenginleştirilmiş Türkçe dil etkinliklerinin bakış açısı alma becerisine ve ifade edici dil düzeylerine etkisinin incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Vygotsky, L. (1985). *Düşünce ve dil* (çev.: S. Koray). İstanbul: Sistem yayıncılık.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2013). *Eğitim ve gelişim özellikleriyle okul çağı çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yayla, Ş. (2003). *Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen 60-72 aylar arasındaki çocuklara uygulanan dil eğitim programının çocukların dil gelişimine etkisinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

Yıldırım, A.(2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanmayan 4-5 yaş çocuklarının dil gelişimini etkileyen faktörlerin incelenmesi (Konya ili örneği)*. Selçuk Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

Yoder, P. , Warren, S. (1998). Maternal responsivity predictstheprelinguistic communication intervention that facilitates generalized intentional communication. *Journal of Speech, Language andHearingResearch*, 41, 1207-1219.

Whedall, K., Martin Barry (1977). SocioEnviromental in fluences On Receptive Language Development In Young Children “ Collected Original Resources In Education.

Wortham, S.C. (1994). *Early Childhood Curriculum*. Macmillian College Publishing Company : New York.

EKLER

Ek 1: İzin Dilekçesi

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' ne

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsüne bağlı Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalında Yrd. Doç. Dr. Necdet TAŞKIN danışmanlığında, İlkokul 1. Sınıf öğrencilerinin dil gelişimi konulu bir yüksek lisans tezi hazırlamaktayım. Öğrencilerin dil gelişim düzeylerini belirlemek için Prof. Dr. Ayşe Gül GÜVEN ve Doç. Dr. Sibel Kazak BERUMENT tarafından 2010 yılında bir TÜBİTAK projesi olarak hazırlanan TİFALDİ (Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi)' ni kullanmayı planlamaktayız. Bu uygulamanın Kasım ve Aralık aylarında Van İli Tuşba İlçesine bağlı okulların 1.sınıflarına yapılmasını planlamaktayız.

Gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ederim.

Emine Esra KAZANCI

Yrd. Doç. Dr. Necdet TAŞKIN

Yrd. Doç. Dr. Ahmet YAYLA

Ek 2: Veli Onay Formu

Sayın Veli,

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Yrd. Doç. Dr. Necdet TAŞKIN danışmanlığında yüksek lisans tezi kapsamında ilkokul birinci sınıf öğrencileri ile çalışma planlamaktayım. Bu araştırma kapsamında ilkokul birinci sınıfa başlayan çocukların Türkçe ifade edici ve alıcı dil gelişimlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Yapılması planlanan bu araştırma ile çocukların dil gelişim düzeylerine daha yakından bakabilme imkanı sağlayacağı gibi alınacak eğitimsel tedbirlerin belirlenmesine katkı sunacağı umulmaktadır.

Bu amaçla ilkokul birinci sınıfta okumakta olan öğrencilerin Türkçe ifade edici ve alıcı dil becerilerini ölçmek için Dr. Sibel KAZAK ve Dr. Ayşe Gül GÜVEN tarafından TÜBİTAK projesi kapsamında geliştirilen, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan 'Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi (TİFALDİ)' uygulanacaktır. Testin uygulanması her bir öğrenci için ortalama 15 dk. sürmektedir.

Araştırmaya katılmada gönüllülük esastır. Arzu edildiği takdirde, herhangi bir yaptırıma maruz kalmadan katılımdan vazgeçme hakkına sahipsiniz. Veli onayının yanısıra, öğrencinin kendi gönüllülüğünün de bir ön şart olduğu bilinmelidir. Bu durumda izin verseniz bile öğrenci çalışmaya katılmayı red ederse çalışmaya dahil edilmeyecektir.

Çocuğunuza uygulanacak testin cevapları kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Daha sonra da güvenli bir şekilde imha edilecektir.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Emine Esra KAZANCI

İmza:

İletişim Bilgileri:

Yukarıda açıklamasını okuduğum çalışmaya, oğlum/kızım _____
'nin katılımına izin veriyorum.

Ebeveynin:

Adı, soyadı: _____ İmzası: _____ Tarih:

İmzalanan bu formu lütfen Okul idaresi/Sınıf Öğretmeni aracılığı ile Emine Esra KAZANCI' ya ulaştırınız.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Emine Esra KAZANCI

Doğum Yeri ve Tarihi :ÇORUM 27.05.1982

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :19 Mayıs Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim
Teknolojileri Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi :Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller :İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar :Sungurlu Kız Meslek Lisesi

Polis Amca İlköğretim Okulu /Erzurum

Hürriyet Ortaokulu /Van

Bardakçı Ortaokulu /Van

Metin Alkan Halk Eğitimi Merkezi /İskilip

İletişim : Ömer Kömürcü İmam Hatip Ortaokulu / Çorum

E-Posta Adresi :dtkazanci65@gmail.com

